

ล้งมในกำรศึกษำกำรพัฒนำเอกชนในภำคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย:
กรณีศึกษำ โครงกำร Council on International Educational Exchange ประเทศไทย

นางสวำอ้ชฌมำ เปรมฤดีเลิศ

สรำนีพณธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษำตามหลักสูตรปริญญาอักษรศำสตรมหาบัณพิต
สวำวิทยำกำรเปลและกำรล้งม (สวำกำรล้งม) ศูนย์กำรเปลและล้งมเฉลิมพระเกียรติ

คณะอักษรศำสตร์ จุฬำลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีกำรศึกษำ 2551

INTERPRETERS IN THE STUDY OF NON-GOVERNMENTAL ORGANIZATIONS WORK
IN NORTHEASTERN THAILAND :
A CASE STUDY OF THE COUNCIL ON INTERNATIONAL EDUCATIONAL EXCHANGE
THAILAND PROGRAM

Ms.Ardcha Premrueedeelert

A Special Research Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts Program in Translation and Interpretation (Interpretation)
Chalermprakiat Center of Translation and Interpretation
Faculty of Arts
Chulalongkorn University
Academic Year 2008

บทคัดย่อ

สารนิพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะการทำงาน บทบาท ปัญหา และแนวทางแก้ไขปัญหาของกลุ่มที่ทำงานในการศึกษาการพัฒนาเอกชน วิธีการวิจัยคือ สัมภาษณ์ตัวแทนจากองค์กรพัฒนาเอกชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้อำนวยการโครงการ Council on International Educational Exchange (CIEE) ประเทศไทย และเจ้าหน้าที่ประจำโครงการ CIEE ประเทศไทย ที่มีหน้าที่ทำลุ่มจำนวน 5 คน และสังเกตและบันทึกสภาพการทำงานจากการทำลุ่มด้วยตนเอง

ผลการวิจัยสรุปได้ว่า กลุ่มที่ทำงานในโครงการ CIEE ประเทศไทยได้ทำลุ่มในเนื้อหาเดิมๆ กับผู้พูดที่คุ้นเคย จึงทำให้ไม่ต้องมีการเตรียมตัวมาก กลุ่มสามารถเลือกวิธีการทำลุ่มได้ตามความถนัด แต่ด้วยเป้าหมายของการสื่อสารและความเคยชินของผู้ฟัง ทำให้กลุ่มส่วนมากเลือกใช้การทำลุ่มพูดพร้อมแบบไม่ใช้อุปกรณ์ ปัญหาที่กลุ่มประสบคือ สิ่งแวดล้อมที่ควบคุมไม่ได้ การไม่มีโอกาสเตรียมตัวกับผู้พูดก่อนการทำงาน ภาษาถิ่นของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ชั่วโมงทำงานต่อวันที่มากเกินไป และการทำงานในหัวข้อที่ละเอียดอ่อนหรือเป็นความขัดแย้งในชุมชน อนึ่ง บทบาทของกลุ่มในโครงการ CIEE ไม่ได้เป็นเพียงผู้แปลภาษา แต่ยังมีหน้าที่ในการกระตุ้นให้เกิดกระบวนการกลุ่ม และผลักดันให้การแลกเปลี่ยนหรือการสัมมนาแต่ละครั้งประสบผลสำเร็จด้วย

Abstract

This research aims to study the nature of work, roles, problems faced, and solutions to the problems of interpreters who work in the study of Non-Governmental Organizations (NGOs) work in northeastern Thailand. The research methodology consists of interviewing representative of northeastern NGOs, director, and permanent staff, whose duties include interpreting of CIEE Thailand and observation of working condition in the author's interpreting work.

It can be concluded that interpreters working for CIEE often work in contexts and with speakers that they are familiar with. They could choose the method of interpreting as they preferred. However, most interpreters tend to choose simultaneous interpretation (without equipment). The problems they often encounter include uncontrollable environment, northeastern dialect, overloaded working hours per day, and working in sensitive or conflicted issues. Moreover, CIEE interpreters do not serve only as such, but also as learning process facilitators.

กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์เรื่องล่ามในการศึกษาการพัฒนาเอกชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
ของประเทศไทย : กรณีศึกษา โครงการ Council on International Educational Exchange
ประเทศไทยฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ผู้วิจัยขอขอบพระคุณอาจารย์ ดร.หนึ่งหทัย แรง
ผลสัมฤทธิ์ อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ที่ได้ชี้แนะแนวทาง ให้คำปรึกษาและคำแนะนำอันเป็น
ประโยชน์ตั้งแต่เริ่มแรกจนสารนิพนธ์นี้เสร็จสมบูรณ์

ขอขอบพระคุณคุณบำรุง บุญปัญญา และเจ้าหน้าที่ประจำโครงการ Council on
International Educational Exchange ประเทศไทยทุกท่าน ที่ได้สละเวลาอันมีค่าให้แก่ผู้วิจัยใน
การสัมภาษณ์

ขอขอบพระคุณคุณเดวิด สเตร็คฟัส ผู้อำนวยการโครงการ Council on
International Educational Exchange ประเทศไทย ที่ได้มอบโอกาสในการทำงานล่ามใน
โครงการ และยังเสียสละเวลาอันมีค่าให้แก่ผู้วิจัยในการสัมภาษณ์

ขอขอบพระคุณอาจารย์ทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้อันมีค่า ทั้งใน
การทำสารนิพนธ์และเป็นแนวทางในการทำงานล่ามต่อไปในอนาคต

สุดท้ายนี้ ขอขอบพระคุณบิดา มารดา ครอบครัว และเพื่อนๆ ทุกคนที่ให้ความ
ช่วยเหลือ ให้คำปรึกษาและคำแนะนำ อำนวยความสะดวก และเป็นกำลังใจในการทำสารนิพนธ์
ฉบับนี้จนสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ข
กิตติกรรมประกาศ.....	ค
สารบัญ.....	ง
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	1
1.3 ขอบเขตของการวิจัย.....	1
1.4 คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย.....	2
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	2
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	3
2.1 การล่าม.....	3
2.2 องค์กรพัฒนาเอกชนในประเทศไทย.....	5
2.3 โครงการ Council on International Educational Exchange ประเทศไทย... ..	10
2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	12
2.5 สรุปผลการค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	13
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	14
3.1 วิธีดำเนินการวิจัย.....	14
3.2 ผู้ให้สัมภาษณ์.....	14
3.3 คำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์.....	14
บทที่ 4 ผลการวิจัย.....	16
4.1 การใช้ล่ามขององค์กรพัฒนาเอกชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.....	16
4.2 การใช้ล่ามในโครงการ CIEE ประเทศไทย.....	20
4.3 สภาพการทำงานของล่าม ปัญหาที่เกิดขึ้น และแนวทางแก้ไข.....	22

4.4 ผลการสังเกตจากการทำล่ำมในโครงการ CIEE ของผู้วิจัย.....	34
4.5 สรุปผลการวิจัย.....	37
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	40
5.1 สรุปผลการวิจัย.....	40
5.2 อภิปรายผลการวิจัย.....	41
5.3 ข้อเสนอแนะ.....	42
รายการอ้างอิง.....	43
ประวัติผู้เขียน.....	45

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในปัจจุบัน โลกอยู่ในยุคแห่งโลกาภิวัตน์ การติดต่อสื่อสารเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลและองค์ความรู้สามารถกระทำได้โดยกว้างขวาง การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารนี้เกิดขึ้นในทุกภาคส่วนของสังคม รวมถึงในแวดวงขององค์กรพัฒนาเอกชน เนื่องด้วยองค์กรพัฒนาเอกชนในประเทศไทยมีพัฒนาการและความเป็นมาอันยาวนาน อีกทั้งมีความก้าวหน้าในการดำเนินงานพัฒนาเอกชน จึงทำให้มีชาวต่างชาติจำนวนมากเดินทางเข้ามาศึกษาการทำงาน ฝึกงาน รวมทั้งร่วมทำงานกับหน่วยงานในประเทศเหล่านี้

โครงการ Council on International Educational Exchange ประเทศไทย ก็เป็นอีกหนึ่งหน่วยงานต่างชาติที่ดำเนินงานเพื่อจัดการศึกษาการทำงานขององค์กรพัฒนาเอกชนในประเทศไทย ด้วยการจัดการเรียนในด้านการพัฒนาและโลกาภิวัตน์ให้กับนักศึกษาระดับอุดมศึกษาจากประเทศสหรัฐอเมริกา โดยดำเนินงานในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยเป็นหลัก

ลุ่มจึงเป็นอีกหนึ่งความต้องการของกระบวนการการศึกษาดังกล่าวของโครงการนี้ แต่เนื่องจากยังไม่มีการศึกษาเรื่องนี้ภายในประเทศไทยมาก่อน จึงยังไม่มีกรรวบรวมและเผยแพร่ข้อมูลการทำงานลุ่มในด้านนี้เลย ผู้วิจัยจึงต้องการทำสารนิพนธ์เพื่อศึกษาการทำงานลุ่มในการศึกษาการพัฒนาชุมชน โดยยกกรณีศึกษาของ โครงการ Council on International Educational Exchange ประเทศไทยดังกล่าว

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาลักษณะการทำงาน บทบาท ปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาของลุ่มที่ทำงานในการศึกษาการพัฒนาเอกชน

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

ศึกษาการทำงานลุ่มจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทย และจากภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษ ด้วยการสังเกตการทำงานของตนเอง และการสัมภาษณ์ลุ่มจำนวน 5 คน ซึ่งทำงานให้กับนักศึกษาชาวต่างชาติในโครงการ Council on International Educational

Exchange ประเทศไทย ซึ่งทำการศึกษารพัฒนาเอกชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย

1.4 คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

การทำล่ำมพูดตาม หมายถึง การทำล่ำมที่ล่ำมแปลคำพูดของผู้พูดหลังจากที่ผู้พูดพูดจบแล้ว

การทำล่ำมพูดพร้อม หมายถึง การทำล่ำมที่ล่ำมแปลคำพูดของผู้พูดไปพร้อมๆ กับที่ผู้พูดพูด

การทำล่ำมติดตาม หมายถึง การทำล่ำมที่ล่ำมต้องเดินทางติดตามผู้พูดไปยังสถานที่ต่างๆ เพื่อช่วยอำนวยความสะดวกให้กับผู้พูด หรือเพื่อช่วยเหลือผู้พูดในด้านอื่นๆ ที่นอกเหนือจากการทำล่ำม

ภาษาปฏิบัติการ หมายถึง ภาษาที่ล่ำมสามารถแปลเข้าเป็นภาษานั้นได้โดยคุณภาพระดับมืออาชีพ โดยทั่วไปหมายถึงภาษาแม่และภาษาที่ล่ำมใช้ได้ใกล้เคียงกับภาษาแม่

โครงการ CIEE หมายถึง โครงการ Council on International Educational Exchange ประเทศไทย

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

เป็นแนวทางในการทำงาน ของล่ำมที่ทำงานในการศึกษารพัฒนาเอกชน หรือการศึกษาด้านอื่นต่อไป เช่น ความต้องการล่ำม ความพึงพอใจของผู้ใช้

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการทำสารนิพนธ์ฉบับนี้ เนื่องจากยังไม่เคยมีผู้ศึกษาเกี่ยวกับการทำงานล่ามในการศึกษาการพัฒนาเอกชนในประเทศไทยมาก่อน ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องในสี่หัวข้อ คือ การล่าม องค์การพัฒนาเอกชน โครงการ CIEE และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

2.1 การล่าม

สมาคมล่ามประชุมนานาชาติ (Association Internationale des Interprètes de Conférence : AIIC) ได้นิยามคำต่อไปนี้ ดังนี้

2.1.1 พูดยตาม (consecutive)

“The interpreter providing consecutive interpretation sits at the same table with the delegates or at the speaker's platform and interprets a speech into the target language after the speaker speaks. The length of the speeches varies. For this purpose the interpreter may take notes.” (AIIC, 2009)

หมายความว่า “ล่ามที่ทำการล่ามพูดยตามจะนั่งที่โต๊ะเดียวกับกับคณะผู้แทนหรืออยู่ที่แทนผู้พูด และแปลคำพูดเป็นภาษาเป้าหมายหลังจากที่ผู้พูดพูด ความยาวของข้อความมักแตกต่างกันไป ในการทำล่ามวิธีนี้ ล่ามอาจจดบันทึกด้วย”

2.1.2 พูดยพร้อม (Simultaneous)

“In simultaneous mode, the interpreter sits in a booth with a clear view of the meeting room and the speaker and listens to and simultaneously interprets the speech into a target language. Simultaneous interpreting requires a booth (fixed or mobile) that meets ISO standards of acoustic isolation, dimensions, air quality and accessibility as well as appropriate equipment (headphones, microphones).” (AIIC, 2009)

หมายความว่า “ในการทำล่ามพูดยพร้อม ล่ามจะนั่งในตู้ล่ามซึ่งสามารถมองเห็นห้องประชุมและผู้พูดได้อย่างชัดเจน และฟังและแปลคำพูดไปเป็นภาษาเป้าหมายพร้อม ๆ กัน การทำล่ามพูดยพร้อมจำเป็นต้องมีตู้ล่าม (ถาวรหรือเคลื่อนย้ายได้) ที่ตรงตามมาตรฐานไอเอสไอด้าน

การเก็บเสียง ขนาด คุณภาพอากาศ และการเข้าถึง รวมถึงอุปกรณ์ที่เหมาะสม (หูฟังและไมโครโฟน)”

2.1.3 การกระซิบ (Whispering)

“Whispering is an interpreting mode whereby the interpreter is seated next to one or two meeting participants and whispers the interpretation of the speech. This mode is used mainly when only very few people need interpretation. Whispering is not recommended when there are more than two listeners or when several interpreters need to work at the same time in the same room (since this could create too much noise and is as unpleasant for the interpreters as for the audience). A team working in this mode requires at least two interpreters. Since this technique is hard on the vocal chords, it is only appropriate for very short meetings.” (AIIC, 2009)

หมายความว่า “การกระซิบคือประเภทของการล่ามซึ่งล่ามจะนั่งติดกับผู้เข้าร่วมประชุม 1-2 คน และกระซิบคำแปลของคำพูด การล่ามประเภทนี้จะใช้เมื่อมีผู้ต้องการการแปลเพียงไม่กี่คน ไม่แนะนำให้ใช้การกระซิบในกรณีที่มีผู้ฟังมากกว่า 2 คน หรือล่ามหลายคน จำเป็นต้องทำงานในเวลาเดียวกันและในห้องเดียวกัน (เนื่องจากการกระทำเช่นนั้นอาจก่อให้เกิดเสียงรบกวนมากเกินไป และเป็นการสร้างความอึดอัดทั้งต่อล่ามและผู้ฟัง) การทำการล่ามประเภทนี้ต้องการล่ามอย่างน้อย 2 คนทำงานร่วมกัน และเหมาะกับการประชุมสั้นๆ เท่านั้น เนื่องจากเทคนิคนี้ส่งผลกระทบต่อเส้นเสียง”

2.1.4 การจดบันทึก (Note-taking)

“Note-taking is an essential element of consecutive interpreting. It consists of noting on paper the logic and structure of a speech in order to help the interpreter remember the contents of the speech. Note-taking is a singularly individual exercise: some interpreters use a lot of symbols, while others prefer drawings and still others restrict themselves to certain words. The amount of detail noted down also varies considerably, as does the choice of notepad, the language in which the notes are taken, etc.” (AIIC, 2009)

หมายความว่า “การจดบันทึกเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการล่ามพูดตาม เทคนิคนี้ประกอบด้วยการจดบันทึกคำพูดลงบนกระดาษด้วยโครงสร้างที่เป็นเหตุเป็นผล เพื่อช่วยให้ล่ามจดจำเนื้อหาของคำพูดได้ การจดบันทึกเป็นการวิธีการเฉพาะบุคคล ล่ามบางคนใช้

สัญลักษณ์มากมาย บางคนก็ชอบวาดภาพ และบางคนก็จำกัดตัวเองอยู่กับคำพูด ปริมาณ รายละเอียดที่จดบันทึกก็แตกต่างกันไป เช่นเดียวกับลักษณะกระดาษจด ภาษาที่ใช้จด ฯลฯ

2.1.5 ภาษาปฏิบัติการ (Active Language)

“The language or languages into which the interpreter is capable of providing professional interpretation.” (AIIC, 2009)

หมายความว่า “ภาษาที่ล่ามสามารถแปลเข้าเป็นภาษานั้นได้โดยคุณภาพระดับมืออาชีพ”

2.2 องค์กรพัฒนาเอกชน (Non-Governmental Organizations : NGOs) ในประเทศไทย

เลวี พงศ์พิศ (2547 อ้างถึงใน ณิชานา อินนุพัฒน์, 2550) อธิบายความหมายขององค์กรพัฒนาเอกชนไว้ว่า องค์กรพัฒนาเอกชน (Non – government Organizations : NGOs) หรือองค์กรเอกชน หรือเอ็นจีโอ เป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นเพื่อทำงานเพื่อส่วนรวมในประเด็นเฉพาะบางประเด็น หรือหลายประเด็น เช่น การพัฒนาชนบท การพัฒนาชุมชนเมือง การพัฒนาเด็ก การพัฒนาสตรี สิทธิเด็ก สิทธิสตรี อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม สุขภาพ การทำงานเกี่ยวกับโรคเอดส์ เป็นต้น ผู้ที่ทำงานในองค์กรเหล่านี้ โดยทั่วไปเป็นคนที่ต้องการเห็นความยุติธรรมในสังคม หรือต้องการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์และสังคมส่วนใหญ่มักเคยร่วมกิจกรรมเพื่อสังคมมาตั้งแต่ยังเป็นเด็ก เยาวชน นักเรียน นักศึกษา บางคนทำงานนี้เป็นอาชีพหรือทำตลอดชีวิต บางคนมีอาชีพหลักอยู่แล้ว แต่มาร่วมงานแบบอาสาสมัคร เช่น อาจารย์ ครู แพทย์ นักกฎหมาย นักธุรกิจ

เอ็นจีโอมักทำงานในเรื่องและประเด็นที่หน่วยงานของรัฐทำได้ยาก เนื่องจากข้อจำกัดของระบบ สถาบัน รวมทั้งเป็นงานที่ต้องทำด้วยชีวิตจิตใจ ด้วยความเสียสละ เช่น งานช่วยเหลือเด็กเร่ร่อน เด็กที่ถูกละเมิด ผู้ด้อยโอกาส ผู้ติดเชื้อเอชไอวี ผู้อพยพ แรงงานต่างชาติ เอ็นจีโอมีการรวมตัวกันเป็นเครือข่ายในประเทศและระหว่างประเทศ ส่วนใหญ่รวมตัวกันตามประเด็นเฉพาะต่างๆ เช่น สิทธิมนุษยชน สิ่งแวดล้อม เด็ก สตรี เป็นต้น เมื่อมีเรื่องที่ต้องการแรงสนับสนุนก็จะร่วมกันรณรงค์พร้อมเพรียงกันทั่วโลก เพื่อกดดันรัฐบาลหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องในรูปแบบต่างๆ

สระรอนี คือระ (ม.ป.ป.) กล่าวว่า ในการนิยามองค์กรเอกชนนั้น UNDP (United Nation Development Program) ได้กล่าวถึงองค์กรเอกชนไว้ 2 ลักษณะ คือองค์กรประชาชน (Popular Organization) และองค์กรที่ไม่อยู่ในภาครัฐหรือเอ็นจีโอ (Non-Government Organizations : NGOs) ลักษณะที่สำคัญขององค์กรเอกชนคือ การเป็นองค์กรที่รับเงินช่วยเหลือจากแหล่งเงินอุดหนุน ไม่ว่าจะมาจากภายในหรือต่างประเทศ และมีปัจจัยอื่นๆ คือ การอาสาสมัครเป็นที่ประจักษ์เป็นผลทางด้าน

อุดมการณ์ เป็นองค์กรที่ไม่หวังผลกำไร มีระเบียบวาระเป็นของตนเองในการกำหนดทิศทางและนโยบายเป็นของตนเองในการกำหนดทิศทางและนโยบายเพื่อมุ่งบริการสาธารณะประโยชน์จะเห็นว่า นิยามเอ็นจีโอนี้ครอบคลุมความหมายที่กว้างขวางและไม่ได้หมายถึงองค์กรเอกชนที่ดำเนินการด้านอุดมการณ์เกี่ยวกับการพัฒนาประเทศ เช่น สิทธิมนุษยชน อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การพัฒนาชุมชน เพียงอย่างเดียว แต่ครอบคลุมด้านอื่นๆ อย่างกว้างขวาง

นอกจากนี้ ได้มีการพยายามที่แยกประเภทเอ็นจีโอที่มีอยู่มากมายนั้นเป็นกลุ่ม เพื่อง่ายต่อการเข้าใจเช่น IDENGO (The International Classification of Development NGOs) ได้มีการจำแนกประเภทเอ็นจีโอเป็นกลุ่มต่างๆ ตามรูปแบบกิจกรรม อุดมการณ์ และเป้าหมายขององค์กร กล่าวคือ

- กลุ่มวัฒนธรรมและการฟื้นฟู เช่นเกี่ยวกับศิลปะ วัฒนธรรม กีฬา ห่วงสมุด
- การศึกษาและวิจัย
- สุขภาพอนามัย เช่น เกี่ยวกับโรคเอดส์
- การสังคมสงเคราะห์ เช่น การส่งเสริมรายได้
- สิ่งแวดล้อม
- การพัฒนาและการเคหะ เช่น การพัฒนาชุมชนการเคหะ
- กฎหมาย สิทธิมนุษยชน และการเมือง
- การเชื่อมประสานและการส่งเสริมอาสาสมัคร เช่น องค์กรเครือข่าย องค์กรข้อมูล

ข่าวสาร

- กิจกรรมระหว่างประเทศ
- ศาสนา
- องค์กรเพื่อผลประโยชน์ เช่น สมาคมอาชีพต่างๆ กลุ่มผู้หญิง และ
- อื่นๆ

บทบาทที่หลากหลายตามกลุ่มกิจกรรมต่างๆ ที่กล่าวมาทำให้ในต่างประเทศมีการเรียกชื่อเอ็นจีโอที่แตกต่างกันไป เช่น องค์กรอาสาสมัครไม่แสวงหาผลกำไร (Non-profit Voluntary Organization: VO), องค์กรการกุศล (Charitable Organization: CO), องค์กรรากหญ้า (Grassroots Organization: GO), องค์กรประชาสังคม (Civil Society Organization: CSO), องค์กรแบบสมาคม (Associational Organization: AO), องค์กรเอกชน (Private Organization: PO) เป็นต้น (www.thaingo.org.info.htm)

สร อักษรสกุล (2545) กล่าวว่า ถ้าจะแยกองค์กรพัฒนาเอกชนในประเทศไทยที่มีอยู่ในขณะนี้กว่า 5,000 องค์กร สามารถแยกออกเป็นกลุ่มๆ ได้ดังนี้

(ก) องค์การขนาดเล็กที่ไม่ได้จดทะเบียนเป็นนิติบุคคลอาจเป็นโครงการที่ตั้งขึ้นมาเฉพาะกิจเท่านั้น คนที่ทำงานในองค์กรเหล่านี้บางคนอาจมาจากภาครัฐบาลหรือภาคธุรกิจ ด้วยความมุ่งหมายที่จะช่วยเหลือสังคม เช่น กลุ่มอนุรักษ์กาญจน์ชมรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ที่มีอยู่ในหลายพื้นที่หลายจังหวัด คนเหล่านี้ส่วนมากจะทำด้วยใจรัก เสียสละทั้งแรงกายและแรงเงิน

(ข) กลุ่มที่สองเป็นโครงการ กลุ่ม หรือชมรม แต่เป็นกลุ่มที่ใหญ่กว่ากลุ่มแรกมีเจ้าหน้าที่ประจำ อาจมี 2-3 คน หรือบางแห่งอาจขออาสาสมัครจากที่อื่นมาช่วย โดยไม่ต้องจ่ายค่าตอบแทนให้หรือจ่ายให้บางส่วน เช่น การขออาสาสมัครจากมูลนิธิอาสาสมัครเพื่อสังคม (มอส.) มาช่วย หรือบางหน่วยงานก็มีอาสาสมัครจากต่างประเทศมาช่วยทำงานให้ โดยไม่รับค่าตอบแทนแต่ระยะเวลาไม่นานนัก เช่น 1-2 ปี

(ค) กลุ่มที่สามเป็นองค์กรที่พัฒนามาจากกลุ่มที่หนึ่งและกลุ่มที่สอง และมีเจ้าหน้าที่ประจำมากขึ้น มีโครงการมากกว่า 1 โครงการ มีงบประมาณที่ได้จากการเสนอโครงการและได้งบประมาณมาสนับสนุนการทำงาน มีทั้งได้รับจากภาครัฐ เช่น กองทุนสิ่งแวดล้อม กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีองค์กรพัฒนาเอกชนด้านสิ่งแวดล้อมจำนวนมากได้รับงบประมาณสนับสนุนจากกองทุนนี้ กองทุนเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์พลังงาน สำนักงานคณะกรรมการนโยบายพลังงานแห่งชาติ นอกจากนี้ก็แหล่งทุนจากต่างประเทศ

(ง) กลุ่มที่สี่เป็นองค์กรที่คนของรัฐหรือหน่วยงานของรัฐเป็นผู้จัดตั้งขึ้นซึ่งมีทั้งที่ตั้งเป็นโครงการ ชมรม และที่จดทะเบียนเป็นทางการเป็นมูลนิธิหรือสมาคม ที่ตั้งขององค์กรเหล่านี้มักอยู่ในหน่วยงานของรัฐเอง รวมทั้งบางครั้งก็จัดสรรเงินจากหน่วยงานรัฐนั้นมาให้ทำงาน คนของรัฐซึ่งส่วนมากมีตำแหน่งสูงๆ จะเข้ามาเป็นประธานมูลนิธิหรือนายกสมาคม เพื่ออาศัยชื่อเสียงหรือตำแหน่งหน้าที่การงานที่ทำอยู่ สร้างความน่าเชื่อถือในการขอเงินทุนจากต่างประเทศหรือองค์กรระหว่างประเทศที่ตั้งอยู่ในและนอกประเทศเพื่อมาใช้ทำโครงการเฉพาะกิจอาจมีการจ้างเจ้าหน้าที่มาทำงานเฉพาะโครงการ ตามระยะเวลาของโครงการที่ได้รับเงินสนับสนุนมา เช่น 1-2 ปีหรือมากกว่านั้น เจ้าหน้าที่ที่มาทำงานเต็มเวลานี้มักเรียกว่า ผู้ประสานงาน

(จ) กลุ่มสุดท้ายคือองค์กรระหว่างประเทศ หรือไอน์เจอีไอ(INGO) องค์กรเหล่านี้มักมีองค์กรแม่อยู่ที่ประเทศที่พัฒนาแล้ว เช่น องค์กร CARE นานาชาติ (ประเทศไทย) ที่มีองค์กรแม่อยู่ที่สหรัฐอเมริกา มูลนิธิเพิร์ล เอส บัค (Pearl S. Buck สหรัฐอเมริกา) วายเอ็มซีเอ (Young Men Christian Association) เอฟเอชไอ (Family Health International) และล่าสุดคือ กรีนพีซ (Green Peace) ซึ่งองค์กรเหล่านี้มีทั้งที่เข้ามาสนับสนุนหรือร่วมมือกับเอ็นเจอีไอในประเทศไทย และที่เข้ามาทำกิจกรรมเอง โดยการจ้างคนในประเทศนั้นเป็นเจ้าหน้าที่แต่ส่วนมากระดับหัวหน้ายังเป็นชาวต่างชาติ งบประมาณส่วนมากมาจากองค์กรแม่ในต่างประเทศ ซึ่งส่วนมากได้ทุนมาจากการรณรงค์รับบริจาคทั่วไป องค์กรระหว่างประเทศเหล่านี้ทุกองค์กรจะต้องได้รับอนุญาตในการเข้ามาตั้งและ

ทำงานในประเทศจากกรมวิเทศสหการ หน่วยงานสังกัดสำนักนายกรัฐมนตรีก่อนกรมวิเทศสหการ จะเป็นผู้ดูแลและควบคุมการทำงาน รวมทั้งการอนุญาตให้คนต่างชาติขององค์กรนั้นมาพำนักเพื่อทำงานตามวัตถุประสงค์ที่ขอมาด้วย

ชัชวาลย์ ทองดีเลิศ (2543) กล่าวถึงความเป็นมาขององค์กรพัฒนาเอกชนในประเทศไทย ว่า โดยตลอดมาในสังคมไทยเรา มีบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่ต้องการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา ด้วยใจ ที่ต้องการจะช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ โดยรวมตัวกันเรียกว่า "องค์กรพัฒนาเอกชน" มานาน แล้ว กลุ่มแรกๆ เป็นกลุ่มศาสนา ทั้งในส่วนของพุทธศาสนาและคริสต์ศาสนา ที่มีอุดมการณ์ทาง ศาสนา ให้ความช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ผู้ตกทุกข์ได้ยากและเสียเปรียบอีกกลุ่มหนึ่ง คือนักศึกษา ตามสถาบันต่างๆ รวมตัวกันเป็นกลุ่มอาสาสมัคร ออกไปช่วยสร้างโรงเรียน สร้างห้องสมุด หรือ ช่วยสอนหนังสือเด็กในชนบทที่อยู่ห่างไกล

ในยุคแห่งการรณรงค์ให้เกิดการพัฒนาในประเทศด้วยพัฒนาที่องค์การสหประชาชาติ เรียกว่า "ทศวรรษแห่งการพัฒนา" กระแสในช่วงนั้นทำให้มีการก่อตั้ง "สภาสตรีแห่งชาติ ในพระบรมราชูปถัมภ์" เมื่อพ.ศ. 2499 "สมาคมผู้บำเพ็ญประโยชน์แห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์" ในพ.ศ. 2500 "สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์" พ.ศ. 2501 งานของ องค์กรพัฒนาเอกชนในช่วงนี้เน้นการให้ความรู้และการสงเคราะห์แก่กลุ่มผู้ด้อยโอกาส ผู้ที่ขาดแคลน และผู้ที่ประสบปัญหาขั้นพื้นฐาน

การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองในแต่ละช่วง มีส่วนสำคัญในการ กำหนดแนวคิด และวิธีการทำงานขององค์กรพัฒนาเอกชนในแต่ละช่วงเช่นเดียวกันในช่วงเวลา ต่อมา แนวความคิดการพัฒนาที่เน้นการสงเคราะห์ไม่สามารถตอบสนองต่อการแก้ไขปัญหาสังคมที่ พัฒนาขึ้น จึงค่อยๆ เริ่มเปลี่ยนแปลงการทำงานให้มีการศึกษาวิเคราะห์ชุมชนไปพร้อมกับการมุ่ง เข้าไปแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจและสังคมเป็นสำคัญ

ในพ.ศ. 2510 นักวิชาการกลุ่มหนึ่ง นำโดย ดร.ป๋วย อึ๊งภากรณ์ ได้ริเริ่มโครงการที่สำคัญคือ โครงการบูรณะชนบท โครงการบัณฑิตอาสา และโครงการพัฒนาลุ่มน้ำแม่กลอง และได้ก่อตั้ง "มูลนิธิบูรณะชนบทแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์" ทำให้นักวิชาการและนักศึกษาจาก มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และมหาวิทยาลัยมหิดลที่เข้าร่วมใน โครงการ มีโอกาสศึกษาเรียนรู้ชุมชนชนบทไทย และสั่งสมประสบการณ์ในการทำงานชุมชนอัน เป็นพื้นฐานที่สำคัญของงานพัฒนาในช่วงเวลาต่อมา

เมื่อถึงช่วงเวลาที่เราเรียกว่า "ยุคประชาธิปไตยเบ่งบาน" (พ.ศ. 2516-1519) ประชาชนกลุ่ม ต่างๆ เกิดการตื่นตัวถึงปัญหาที่อยู่ในสังคมว่าหลากหลายมากขึ้นกว่าเดิม จากที่เคยเน้นหนักที่ ปัญหา เฉพาะในพื้นที่ชนบท งานองค์กรพัฒนาเอกชนในช่วงนี้เริ่มมีความหลากหลายมากขึ้น ที่

เป็นความพยายามเข้าไปแก้ปัญหาสังคม อาทิ งานสลัม งานสิทธิกรรมกร ตลอดจนงานด้านสิทธิมนุษยชน มีความพยายามเข้าไปแก้ปัญหาการละเมิดสิทธิอย่างมากมาในขณะนั้น

หลังพ.ศ. 2519 สถานการณ์ความขัดแย้งด้านอุดมการณ์ทางการเมืองนำไปสู่การใช้ความรุนแรง บรรยากาศทางการเมืองจึงเต็มไปด้วยความหวาดระแวงและการควบคุมจากรัฐงานขององค์กรพัฒนาเอกชนจึงลดบทบาทลงไป แต่ในขณะเดียวกันองค์กรพัฒนาเอกชนทางด้านศาสนาเริ่มมีบทบาทสูงขึ้น โดยการนำเสนอหลักธรรมที่เน้นแนวทางสันติวิธี เข้ามาแก้ปัญหาความขัดแย้งในสังคม

เมื่อสถานการณ์ทางการเมืองเริ่มคลี่คลายลง ในพ.ศ. 2522 เข้าสู่บรรยากาศที่เรียกว่ายุคประชาธิปไตยครึ่งใบ หลังจากถูกจำกัดบทบาทมานาน ช่วงนี้ถือเป็นช่วงที่มีองค์กรพัฒนาเอกชนเกิดขึ้นอย่างหลากหลาย จนนักพัฒนาเอกชนที่มีประสบการณ์กลุ่มหนึ่งได้รวมตัวกันอย่างไม่เป็นทางการ มีการจัดเวทีแลกเปลี่ยนแนวคิดประสบการณ์ในการทำงานพัฒนาอย่างต่อเนื่องรวมทั้งหนุนช่วยซึ่งกันและกันในการทำงานและชีวิตส่วนตัวเมื่อนักพัฒนาเข้าร่วมมากขึ้นจึงมีการเลือกกลุ่มคนขึ้นมาช่วยในการทำงานมีชื่อเรียกในขณะนั้นว่า "คณะกรรมการประสานองค์กรเอกชน" ต่อมาสมาชิกเข้าร่วมมากขึ้นจากทุกภูมิภาค จึงได้เปลี่ยนชื่อเพื่อให้เกิดความยืดหยุ่นและและปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ในขณะนั้น โดยใช้ชื่อว่า "องค์ประชุมการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการพัฒนาชนบท" (Exchange Forum on Rural Development) เรียกกันย่อๆ ว่า EFORD

จากเวทีสัมมนา EFORD ในพ.ศ. 2525 สมาชิกได้ทำการวิเคราะห์และมีความเห็นร่วมกันว่า องค์ประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นได้เริ่มขยายวงเพิ่มมากขึ้นทุกปี การประสานงานและการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทำได้อย่างมีข้อจำกัด เพื่อให้เกิดความคล่องตัวจึงมีมติร่วมกันให้สมาชิกแต่ละภูมิภาคประสานงานและจัดกิจกรรมในภูมิภาค แต่ยังคงมีการประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในงานพัฒนาชนบทร่วมกันปีละครั้ง

การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างต่อเนื่องในเวที EFORD ช่วยให้เกิดการพัฒนาองค์ความรู้ในหมู่คนทำงานในองค์กรพัฒนาเอกชนที่สำคัญคือการมองและวิเคราะห์ชุมชนด้วยทัศนคติและมุมมองใหม่ จากเดิมซึ่งเป็นการมองเชิงลบ (Negative Approach) มาสู่ความเข้าใจใหม่ที่แต่ละชุมชนต่างมีประวัติศาสตร์ของตนเองมายาวนาน ชุมชนได้ร่วมกันสร้างสรรค์วัฒนธรรมภูมิปัญญาในด้านต่างๆ รวมทั้งมีการสืบทอดให้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมแก่คนในรุ่นปัจจุบัน

เมื่อคนทำงานพัฒนาเอกชนมองว่า ชุมชนมีภูมิปัญญา จึงเกิดความเคารพในความรู้และความสามารถของชุมชน ทำที่ในการทำงานจากที่เคยคิดว่าตัวเองเก่งกว่า มีความรู้เหนือกว่า ชุมชนมีความรู้ความสามารถในด้านใด แล้วใช้ความรู้ความสามารถที่มีอยู่ของนักพัฒนาเอกชนร่วมวิเคราะห์แลกเปลี่ยนถึงปัญหาที่ชุมชนประสบอยู่ และร่วมวิเคราะห์หาทางออกในการแก้ไขปัญหตามศักยภาพและความต้องการที่แท้จริงของชุมชน โดยชุมชนเป็นผู้ตัดสินใจและคนทำงาน

พัฒนาเอกชนจะคอยเอื้ออำนวยให้ชุมชนตัดสินใจอย่างมีประสิทธิภาพรวมทั้งสนับสนุนให้เกิดองค์การชุมชนที่เข้มแข็งเท่าทันสถานการณ์และแก้ไขปัญหาด้วยตัวเองในอนาคตแล้วนำมาวิเคราะห์แลกเปลี่ยนร่วมกัน ทั้งในเวทีภูมิภาคและเวทีกลางในแต่ละปีจนกระทั่งพ.ศ. 2528 กลุ่ม EFORD ค่อยๆ ลดบทบาท ขณะที่องค์กรพัฒนาเอกชนได้มีการรวมตัวกันอย่างเป็นทางการในนาม "คณะกรรมการประสานงานองค์กรเอกชนพัฒนาชนบท" แต่ยังคงความสัมพันธ์อย่างไม่เป็นทางการให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นมาจนถึงปัจจุบัน

ประเด็นเนื้อหาและกิจกรรมที่องค์กรพัฒนาเอกชนดำเนินการในเวลานี้จึงเป็นการศึกษาค้นหา ประชาชนชาวบ้าน รวบรวมองค์ความรู้ของชาวบ้าน กิจกรรมที่ชาวบ้านสร้างสรรค์ขึ้นจากพื้นฐานวัฒนธรรม และภูมิปัญญาของตนเอง แล้วนำมาเผยแพร่สู่สังคมในวงกว้าง รวมทั้งการสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างชาวบ้านและขยายผลไปยังชุมชนอื่นๆ อาทิ การรักษาสุขภาพแบบองค์รวม ป่าชุมชน เกษตรธรรมชาติ หรือ เกษตรผสมผสานที่เรียกรวมๆว่า "เกษตรกรรมทางเลือก" เป็นต้น

ฐานประสบการณ์หลักขององค์กรพัฒนาเอกชนอยู่ที่การทำงานในระดับชุมชนมาโดยตลอด และมองว่า หากองค์กรชาวบ้านเข้มแข็งแล้ว ย่อมแก้ปัญหาทุกปัญหาได้ ในช่วงนั้นคนทำงานพัฒนาเอกชนมีการพูดกันว่า "คำตอบอยู่ที่หมู่บ้าน"

งานในช่วงหลังองค์กรพัฒนาเอกชนจึงมีการทำงานควบคู่กัน ทั้งงานในระดับชุมชนและงานในระดับ นโยบาย มีการศึกษาวิเคราะห์หรือรวบรวมข้อมูลปัญหาที่มีผลกระทบมาจากนโยบายรวมทั้งจัดทำข้อเสนอทางออกในการแก้ไขปัญหาพร้อมกับองค์กรชาวบ้านเพื่อนำไปเผยแพร่ให้คนในสังคมรับรู้และนำเสนอต่อผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการแก้ไขปัญหาในระดับนโยบาย

รุจน์ โกมลบุตร (2546) กล่าวว่า แหล่งทุนขององค์กรพัฒนาเอกชนในประเทศไทยก็มีหลายแบบ เช่น เงินบริจาคจากประชาชน เงินสนับสนุนจากกระทรวงต่างๆ ของรัฐบาลไทย แต่เม็ดเงินที่มีอยู่นี้ไม่เพียงพอต่อการแก้ไขปัญหาในสังคม องค์กรเหล่านี้จึงเปิดกว้างรับเงินจากรัฐบาลต่างประเทศ องค์กรระหว่างประเทศ หรือเงินบริจาคจากประชาชนของประเทศต่างๆ ที่เห็นปัญหาในประเทศไทย มองเห็นข้อจำกัดของรัฐบาลไทย และเข้าใจรวมทั้งเชื่อถือในจุดยืนและการทำงานขององค์กรพัฒนาเอกชน

2.3 โครงการ Council on International Educational Exchange ประเทศไทย

2.3.1 ข้อมูลทั่วไป

โครงการ Council on International Educational Exchange (CIEE) ประเทศไทยจัดการศึกษาเพื่อให้นักศึกษาต่างชาติเข้าใจความซับซ้อนของเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา

และโลกาภิวัตน์ และบทบาทของผู้เรียนในฐานะพลเมืองของโลก นักศึกษาจะได้เรียนรู้หัวข้อดังกล่าวจากทั้งนักวิชาการและจากระดับชุมชนรากหญ้าและผลกระทบในภาพรวมต่อประเทศไทย

นักศึกษาจะได้เรียนรู้ประเด็นที่หลากหลายอันประกอบด้วย ผลกระทบของเขื่อนและการทำเหมืองแร่ สลัมในเมือง ผู้คนที่ใช้ชีวิตอยู่กับโรคเอดส์ เกษตรอินทรีย์ สิทธิมนุษยชน การเคลื่อนไหวทางสังคม และองค์กรพัฒนาเอกชนที่ทำงานเกี่ยวกับเรื่องเหล่านี้ จากระดับมุมมองของชาวรากหญ้าในประเทศที่กำลังพัฒนา นักศึกษายังจะได้รับโอกาสในการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมผ่านการใช้ชีวิตในชุมชนท้องถิ่นและการแลกเปลี่ยนความรู้ทั่วภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย รวมถึงจากเพื่อนร่วมห้องชาวไทยและเพื่อนผู้สอนภาษาด้วย

หัวข้อที่จัดการเรียนรู้ประกอบด้วย การพัฒนาและการวางแผน สิ่งแวดล้อม สันติภาพและความยุติธรรม สังคมวิทยา และภาษาไทย ภาษาที่ใช้ในการสอนคือ ภาษาอังกฤษและภาษาไทย โดยนักศึกษาที่สมัครเข้าร่วมโครงการต้องมีคุณสมบัติคือ มีเกรดเฉลี่ยสะสมอย่างน้อย 2.75

ในปัจจุบัน โครงการ CIEE ประเทศไทย จัดการเรียนสองภาคการศึกษาฯ ละ 17 สัปดาห์ คือ ภาคการศึกษาฤดูใบไม้ผลิ (กลางเดือนมกราคมถึงกลางเดือนพฤษภาคม) และภาคการศึกษาฤดูใบไม้ร่วง (กลางเดือนสิงหาคมถึงกลางเดือนธันวาคม) โดยมีค่าธรรมเนียมการศึกษาภาคการศึกษาละ 12,500 ดอลลาร์สหรัฐ

(http://www.ciee.org/program_search/program_detail.aspx?program_id=53)

2.3.2 ความเป็นมาของโครงการ

ในเอกสาร Educational for Social Change: The CIEE Thailand Approach ซึ่งเป็นเอกสารแนะนำโครงการ CIEE ประเทศไทย ที่เผยแพร่ให้แก่หน่วยงานหรือบุคคลที่ทำงานด้านการศึกษาฐานชุมชนเมื่อพ.ศ. 2549 ได้มีการสรุปวิวัฒนาการของโครงการไว้ดังนี้

โครงการ Council on International Educational Exchange ประเทศไทยได้เริ่มกระบวนการพัฒนาการจัดการศึกษาฐานชุมชนแบบทดลองขึ้นเมื่อพ.ศ. 2538 ผ่านมา 11 ปี โครงการได้พัฒนาต้นแบบซึ่งมีประสิทธิภาพและสามารถเปลี่ยนแปลงนักศึกษาให้เป็นพลเมืองของโลกซึ่งพร้อมทำงานเพื่อส่วนรวม ศิษย์เก่าของโครงการได้นำชาวนาไทยเดินทางไปแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ ณ สหรัฐอเมริกา ซึ่งถือเป็นการเพิ่มตลาดการค้าที่เป็นธรรมให้แก่ข้าวหอมมะลิไทย และยังเป็นการจัดตั้งเครือข่ายศิษย์เก่าในแต่ละพื้นที่อีกด้วย กลุ่มคนที่ทำงานให้กับโครงการได้เรียนรู้บทเรียนเหล่านี้จากกิจกรรมนี้ว่า เมื่อนักศึกษาและชาวบ้านทำงานร่วมกันอย่างเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวแล้ว พวกเขาทั้งสองฝ่ายก็จะเริ่มเข้าใจสังคมที่แตกต่างของอีกฝ่ายหนึ่งได้

การเปลี่ยนแปลงนี้ได้รับสนับสนุนและได้รับแรงบันดาลใจจากการเคลื่อนไหวของกลุ่มคนในประเทศไทย ซึ่งมีจุดกำเนิดอยู่ในภูมิภาคเดียวกับโครงการเช่นกัน

ในขณะที่โครงการมีพัฒนาการอย่างต่อเนื่องในแต่ละปี แต่โครงสร้างโดยรวมของโครงการก็ยังคงเป็นเหมือนในช่วงเริ่มต้น เช่น ดำเนินการเรียนแบบภาคการศึกษาซึ่งใช้เวลา 17 สัปดาห์ กิจกรรมส่วนใหญ่ดำเนินขึ้นที่จังหวัดขอนแก่น จำนวนนักศึกษาในแต่ละภาคการศึกษาอยู่ระหว่าง 15-25 คน คำอธิบายโครงการที่เขียนขึ้นเมื่อพ.ศ. 2527 ยังคงเดิม ไม่เปลี่ยนแปลง “โครงการในประเทศไทยได้รับการออกแบบมาเพื่อให้นักศึกษาที่ต้องการเรียนรู้เกี่ยวกับหัวข้อที่หลากหลาย อันประกอบด้วย ผลกระทบของเขื่อน สลัมในเมือง บุคคลที่ใช้ชีวิตอยู่กับโรคเอดส์ เกษตรอินทรีย์ มลพิษ การเคลื่อนไหวทางสังคม สิทธิมนุษยชน และองค์กรพัฒนาเอกชนจากมุมมองของชาวรากหญ้าภายใต้บริบททางสังคมและการเมืองของประเทศที่กำลังพัฒนา”

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

Taft (1981 อ้างถึงใน Valero-Garcés, 2007) กล่าวถึงบทบาทของล่ามในฐานะสื่อกลางทางวัฒนธรรมว่า ล่ามต้องช่วยสร้างการสื่อสาร ความเข้าใจ และการกระทำระหว่างบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีความแตกต่างทางภาษาและวัฒนธรรม บทบาทนี้เกิดขึ้นได้ด้วยการแปลความหมายของการแสดงออก เจตนา การรับรู้ และความคาดหวังของคนแต่ละกลุ่มให้อีกกลุ่มหนึ่งเข้าใจ และเพื่อที่จะบรรลุเป้าหมายนี้ สื่อกลางต้องสามารถมีส่วนร่วมในวัฒนธรรมทั้งสองแบบได้ นั่นคือเข้าใจบริบททางวัฒนธรรมที่แตกต่างทั้งสองอย่างลึกซึ้ง

จากการศึกษาปัญหาของล่ามในงานบริการสาธารณะของ Valero-Garcés (2004 อ้างถึงใน Valero-Garcés, 2007) ในประเทศสเปนพบว่า บทบาทของล่ามในฐานะสื่อกลางไม่ได้มีเพียงแค่ผู้แปลภาษา แต่ยังเป็นตัวกลางทางวัฒนธรรมซึ่งมีหน้าที่ต้องอธิบายนัยของความแตกต่างทางวัฒนธรรม ต้องอธิบายคำพูดที่เข้าใจยากและศัพท์เฉพาะ อีกทั้งยังต้องแก้ไขความเข้าใจผิดที่เกิดจากการขาดความรู้ในเรื่องภาษาและวัฒนธรรมอีกด้วย

Valero-Garcés (2006) ทำการศึกษาผลอิทธิพลของผลกระทบทางอารมณ์และจิตวิทยาที่มีต่อล่ามในงานบริการสาธารณะ (public services) ผลการศึกษาพบว่า ล่ามจำนวนมากยอมรับว่า ตนต้องทำงานที่มากกว่าการส่งผ่านข้อมูล แต่จะต้องอธิบายเรื่องวัฒนธรรมหรือความเชื่อ ทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการสนทนาในหัวข้อที่เกี่ยวกับวิถีชุมชน อธิบายเกี่ยวหน้าที่และความรับผิดชอบภายในครอบครัว และยังคงรับฟังเรื่องราวความโชคร้าย ความทรมาน และเรื่องน่าอัศจรรย์ ล่ามจึงจำเป็นต้องมีความมั่นคงทางอารมณ์สูงเพื่อที่จะประสบผลสำเร็จในงานที่ทำ

Cambridge (2004) กล่าวว่า ล่ามในงานบริการสาธารณะมักได้รับความกดดันจากปัจจัยต่างๆ จนอาจส่งผลให้เกิดความผิดพลาดอย่างร้ายแรงในการแปล ดังนั้น ล่ามในแวดวงนี้ควรตระหนักถึงประเด็นต่างๆ ดังนี้

- 1) บทบาทของตนในฐานะเป็นสื่อกลาง เนื่องจากอาจส่งผลต่อความเป็นกลางของวิชาชีพ
- 2) ประเด็นเรื่องการเสียหน้า เพราะตนเองต้องแปลเนื้อหาที่อาจทำให้ตนเองรู้สึกอับอาย ปัจจุบันนี้อาจส่งผลต่อผลงานของล่ามได้
- 3) กลยุทธ์ในการตั้งคำถามในบริบทต่างวัฒนธรรม
- 4) ความสำคัญของระดับภาษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องที่เกี่ยวข้องกับอารมณ์และความรู้สึก

2.5 สรุปผลการค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า องค์การพัฒนาเอกชนในประเทศไทย มีประวัติความเป็นมาอันยาวนานทั้งในแง่ของที่มา การจัดตั้ง การเคลื่อนไหว และการทำงาน ซึ่งเป็นเหตุผลที่โครงการ Council on International Educational Exchange หรือ CIEE ประเทศไทย มุ่งความสนใจในการจัดการเรียนรู้เรื่องการศึกษากการพัฒนาเอกชนในประเทศไทยให้แก่นักศึกษาแลกเปลี่ยนชาวสหรัฐอเมริกา ซึ่งกลไกสำคัญในการจัดการศึกษาระหว่างภาษาและวัฒนธรรมนี้ก็คือ ล่าม แต่เนื่องจากยังไม่มีผู้ใดเคยทำการศึกษางานล่ามในการศึกษากการพัฒนาเอกชนในประเทศไทยมาก่อน ผู้วิจัยศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับล่ามในงานบริการสาธารณะ ซึ่งมีองค์ประกอบในการทำงานคล้ายคลึงกับล่ามในการศึกษากการพัฒนาเอกชนที่ใช้ในโครงการCIEE จากการศึกษางานวิจัยพบว่า ล่ามในงานบริการสาธารณะมักต้องเผชิญกับภาระงานที่มากกว่าการเป็นผู้แปลภาษา นั่นคือ การเป็นสื่อกลางทางวัฒนธรรมระหว่างบุคคลสองกลุ่ม ทั้งยังต้องเผชิญกับอุปสรรคในเชิงผลกระทบทางอารมณ์และจิตวิทยาซึ่งเกิดจากเนื้อหาของงานที่ทำอีกด้วย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 วิธีดำเนินการวิจัย

3.1.1 สัมภาษณ์ตัวแทนองค์กรพัฒนาเอกชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือเกี่ยวกับความเป็นมาของการใช้ล่ามในการทำงานขององค์กรพัฒนาเอกชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย และความคิดเห็นต่องานล่ามในการศึกษาการพัฒนาเอกชน

3.1.2 สัมภาษณ์ผู้อำนวยการโครงการ CIEE ประเทศไทยเกี่ยวกับการใช้ล่ามในการดำเนินงานของโครงการ ปัญหาที่เกิดขึ้น และแนวทางแก้ไข

3.1.3 สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ประจำโครงการ CIEE ประเทศไทยที่มีหน้าที่ในการทำล่ามเกี่ยวกับสภาพการทำงานล่าม ปัญหาที่เกิดขึ้น และแนวทางแก้ไข

3.1.4 ทำล่ามในโครงการ CIEE ด้วยตนเอง สังเกตและบันทึกสภาพการทำงาน ปัญหาที่เกิดขึ้น และแนวทางแก้ไข

3.1.5 สรุปผลการวิจัย

3.2 ผู้ให้สัมภาษณ์

3.2.1 คุณบำรุง บุญปัญญา นักพัฒนาเอกชนอาวุโส

3.2.2 คุณเดวิด สเตร์กฟัส (David Streckfuss) ผู้อำนวยการโครงการ CIEE ประเทศไทย

3.2.3 เจ้าหน้าที่ประจำโครงการ CIEE ประเทศไทยจำนวน 5 คน

3.3 คำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์

3.3.1 ตัวแทนองค์กรพัฒนาเอกชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

- องค์กรพัฒนาเอกชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเริ่มมีการใช้ล่ามในการศึกษา
งานตั้งแต่เมื่อไร ในลักษณะใด

- จัดหาล่ามมาจากแหล่งใด

- นับตั้งแต่ช่วงเริ่มต้นจนถึงปัจจุบัน การใช้ล่ามเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร

- ปัญหาที่เกิดจากการใช้ล่ามมีอะไรบ้าง

- มีแนวทางในการแก้ไขปัญหาอย่างไร

- ล่ามที่ดีควรมีคุณสมบัติอะไรบ้าง

- มีล่ามที่มีคุณสมบัติตามต้องการมากแค่ไหน

3.2.2 ผู้อำนวยการโครงการ CIEE ประเทศไทย

- โครงการ CIEE มีการใช้ล่ามในกรณีใดบ้าง
- ในช่วงเริ่มต้นโครงการใช้ล่ามจากที่ใด หรือมีการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ประจำของโครงการอย่างไร
- มีการจ้างคนนอกมาเป็นล่ามตั้งแต่เมื่อไร
- ปัญหาที่เกิดจากการใช้ล่ามทั้งหมด ทั้งล่ามที่เป็นเจ้าหน้าที่ประจำและล่ามที่จ้างจากข้างนอกมีอะไรบ้าง แตกต่างกันอย่างไรระหว่างล่ามสองกลุ่มนี้
- ล่ามที่ใช้อยู่ในปัจจุบันนี้เพียงพอไหม ทั้งในด้านจำนวนและคุณภาพ
- มีวิธีการประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้อย่างไรบ้าง

3.2.3 เจ้าหน้าที่ประจำโครงการ CIEE ประเทศไทย

- มีประสบการณ์การเรียนแปลหรือล่ามบ้างหรือไม่
- ก่อนทำงานให้กับโครงการ CIEE มีประสบการณ์ทำงานล่ามหรือแปลบ้างหรือไม่
- โครงการใช้การทำล่ามประเภทใดบ้าง (ล่ามพูดตาม ล่ามพูดพร้อม ล่ามกระซิบล่ามติดตาม)
- นอกจากการทำล่ามแล้ว มีบทบาทอื่นอีกหรือไม่
- ลักษณะเฉพาะของล่ามในโครงการนี้หรือในการศึกษาการพัฒนาเอกชนคืออะไร
- ปัญหาที่เกิดขึ้นมีอะไรบ้าง สาเหตุคืออะไร
- มีแนวทางในการแก้ไขปัญหาอย่างไร และมีปัญหาใดบ้างที่ยังแก้ไขไม่ได้ เพราะเหตุใด

บทที่ 4

ผลการวิจัย

4.1 การใช้ล่ามขององค์กรพัฒนาเอกชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย

คุณบำรุง บุญปัญญาภากล่าวว่ องค์กรพัฒนาเอกชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเริ่มมีการใช้ล่ามในการศึกษาของหน่วยงานตั้งแต่ประมาณพ.ศ. 2510 ในขณะนั้น องค์กรจากต่างชาติ อย่างยูเสด (USAID – United States Agency for International Development) ยูซอม (USOM - United States Operations Mission) และซีดา (CIDA – Canada International Development Agency) ที่เข้ามาทำงานกับหน่วยงานของรัฐอยู่แล้ว ได้เริ่มเข้ามาทำงานกับองค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรเหล่านี้จ้างล่ามชาวไทยมาทำงานให้ชาวต่างชาติด้วย แต่ทำงานในลักษณะของผู้ติดตาม ซึ่งมีหน้าที่เป็นทั้งเลขานุการและล่าม ผู้ติดตามเหล่านี้ไม่มีความรู้เรื่องงานขององค์กรพัฒนาเอกชนเลย เพียงแต่แปลไปตามตัวภาษาเท่านั้น

แต่ถ้าจะพิจารณาเฉพาะองค์กรพัฒนาเอกชนด้วยกันที่เริ่มเข้ามาติดต่อกันมากขึ้นคือ องค์กรต่างประเทศที่เข้ามาตั้งสำนักงานในประเทศไทยในช่วงพ.ศ. 2520 เช่น ออสเอด (AusAID) จากประเทศออสเตรเลีย มูลนิธิ Friedrich Ebert Stiftung (Friedrich Ebert Foundation) และ มูลนิธิไฮริค เบิล (Heinrich Böll Foundation) จากประเทศเยอรมนี เรดบานา (Redd Barna – Save the Children Norway) จากประเทศนอร์เวย์ และมูลนิธิแฮรี่ ดูแรนซ์ (Harry Durance Foundation For Education - มูลนิธิการศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม)

ชาวต่างชาติอีกกลุ่มหนึ่งคือ อาสาสมัครต่างชาติที่เข้ามาทำงานกับรัฐบาลและองค์กรพัฒนาเอกชน ตอนที่คุณบำรุงทำงานอยู่ที่มูลนิธิบูรณะชนบทนั้น ก็มีชาวต่างชาติเข้าไปติดต่อกันเป็นระยะๆ ทั้งจากคิวโซ (CUSO - Canadian University Services Overseas) ประเทศแคนาดา พีชคอล (Peace Call) สหรัฐอเมริกา และอาสาสมัครจากประเทศอังกฤษ แต่กลุ่มอาสาสมัครนี้ไม่มีการใช้ล่าม เพราะต้องเรียนภาษาไทยอยู่แล้ว อีกทั้งอาสาสมัครแต่ละกลุ่มมีจำนวนประมาณ 20-30 คน ในช่วงเวลานั้น การหาล่ามให้คนจำนวนมากทำได้ยาก และล่ามก็มีไม่มากนัก วิธีการของพวกเขา คือ ออกไปทำงานพร้อมกับพกพจนานุกรมไปด้วย และเรียนภาษาไทยเป็นหลักสูตรระยะสั้น ซึ่งการอบรมนี้ประกอบด้วยเรื่องภาษาและวัฒนธรรม แต่จะให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมมากกว่า เพราะในความเป็นจริงในเรื่องการถอดรหัส (decoding) นั้น การถอดรหัสทางวัฒนธรรมทำได้ยากที่สุด ถึงแม้จะมีความสามารถทางภาษา แต่ก็อาจจะพูดแล้วฟังไม่เข้าใจ อาสาสมัครเหล่านี้จึงต้องใช้วิธีปฏิบัติจริง ใช้ชีวิตร่วมกับชาวบ้าน ก็จะได้เรียนรู้ไปด้วย และสุดท้ายก็จะเข้าใจว่า เหตุใดชาวบ้านจึงทำแบบนั้น เมื่อเข้าใจได้เช่นนี้ พวกเขาก็เข้าใจเรื่องวัฒนธรรมด้วย ไม่ใช่เรื่อง

ภาษาเพียงอย่างเดียว แต่ชาวต่างชาติที่จะทำเช่นนี้ได้ก็ต้องใช้ชีวิตอยู่ในประเทศไทยเป็นเวลานาน จึงจะเกิดความเข้าใจถึงขั้นนี้ได้

อย่างไรก็ตาม กลุ่มอาสาสมัครก็อาจมีการใช้ล่ามในกรณีของหัวหน้าหน่วยงาน ซึ่งเจ้าหน้าที่ระดับนี้มักไม่เรียนภาษาไทย จึงต้องใช้ล่าม แต่ก็มีเจ้าหน้าที่ระดับหัวหน้าอาสาสมัครต่างชาติจำนวนหนึ่งที่เรียนภาษาไทยจนอ่านออกเขียนได้ เช่น วอลเตอร์ สโครบานเนค (Walter Skrobanek – Terre des Hommes) พอล เทอร์คอต (Paul Turcot – CIDA) ซึ่งอาศัยอยู่ในประเทศไทยนานกว่าสิบปี

หลังยุคสงครามเย็น มีหน่วยงานต่างชาติตั้งสำนักงานในประเทศไทยมากขึ้น จึงมีการเดินทางเข้ามาทำวิจัยระยะสั้นกันมากขึ้น การวิจัยเหล่านี้ใช้เวลาไม่เกินหนึ่งปี ก็ต้องมีการใช้ล่ามจำนวนมากขึ้น

สำหรับการจัดหาล่ามนั้น หน่วยงานที่เข้ามาติดต่อกับองค์กรพัฒนาเอกชนจะเป็นผู้จัดหาล่ามเอง ซึ่งล่ามมักเป็นผู้ที่มีความสามารถทางภาษาอังกฤษ แต่ไม่สามารถถอดรหัสทางวัฒนธรรมได้ หน่วยงานเหล่านี้เมื่อมาถึงประเทศไทยก็จะจ้างผู้ที่มีความสามารถทางภาษามาเป็นล่าม ล่ามบางคนเป็นผู้ที่เรียนจบจากต่างประเทศ เมื่อต้องทำงาน เขาก็ล่ามไปโดยไม่เข้าใจเนื้อหาและบริบท ประกอบกับวัฒนธรรมชาวบ้านเป็นเรื่องที่เข้าใจยาก แต่ในบางกรณี ชาวต่างชาติที่เข้ามาศึกษาวิจัยก็ไม่ได้ต้องการความเข้าใจลึกซึ้งมาก เขาอาจต้องการเพียงแค่ว่าข้อมูล แล้วจึงตีความข้อมูลนั้นเองในภายหลัง

ดังนั้น ถ้าพิจารณาจากวัตถุประสงค์ของหน่วยงานนั้นๆ ล่ามก็ทำหน้าที่ได้ดีในระดับหนึ่ง ประกอบกับชาวต่างชาติเหล่านี้ค้นข้อมูลและอ่านเอกสารเพื่อเตรียมเนื้อหาของเรื่องที่จะทำการศึกษา ตัวอย่างเช่น ชาวต่างชาติคนหนึ่งเข้ามาทำวิจัยเรื่องโครงการจัดสรรที่ดินทำกินแก่ราษฎรผู้ยากไร้ในพื้นที่ป่าสงวนเสื่อมโทรม (คจก.) เขาอ่านหนังสือมาประมาณ 20-30 เล่ม จากนั้นก็เข้ามาทำงานร่วมกับองค์กรพัฒนาเอกชน ทั้งร่วมเดินขบวนประท้วงและสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ เขาใช้ล่ามเพียงเล็กน้อยเท่านั้น เพราะด้วยประสบการณ์ตรง ข้อมูลที่เตรียมตัวอ่านมาก่อน และข้อมูลจากการสัมภาษณ์ เขาก็นำไปทำการวิจัยได้

ส่วนภาพรวมของการใช้ล่ามในปัจจุบันนี้ ถือว่าไม่ค่อยได้ใช้เท่าไรนัก องค์กรพัฒนาเอกชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะใช้ล่ามเฉพาะเมื่อมีการประชุมระหว่างประเทศเท่านั้น แต่ผู้ที่ทำหน้าที่ล่ามให้ั้นไม่ได้เป็นล่ามที่จ้างมา แต่เป็นเพียงเจ้าหน้าที่ขององค์กรที่มีความสามารถทางภาษาพอสมควร ตัวอย่างของการประชุมระหว่างประเทศที่ต้องมีการใช้ล่ามคือ การประชุมอาเซียน (Asia-Europe Meeting) หรือการประชุมเอเซีย (Asian Development Bank - ธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชีย) ซึ่งมีการจัดประชุมคู่ขนานขององค์กรพัฒนาเอกชนด้วย ภาษาที่ใช้ในการประชุมคือภาษาอังกฤษ ในครั้งที่คุณบำรุงเข้าร่วมประชุมนั้น ได้สังเกตเห็นว่า ชาวต่างชาติที่ไม่

เข้าใจภาษาอังกฤษจะมีผู้ติดตามมาเป็นล่ามด้วย ซึ่งเขาเหล่านั้นไม่ได้เป็นล่ามมืออาชีพ แต่เป็นผู้ที่มีความเข้าใจในเนื้อหาของการประชุม จึงสามารถอธิบายให้ผู้อื่นฟังได้ คุณบารุงคิดว่า ล่ามเหล่านั้นอาศัยความเข้าใจพื้นฐานมากกว่าความสามารถทางภาษา

สำหรับปัญหาที่เกิดขึ้นในการใช้ล่ามตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันนั้นมีหลายประเด็นด้วยกัน แต่ที่เห็นได้ชัดที่สุดคือ ล่ามแปลไม่ถูกต้องตามเนื้อหาและบริบท อีกทั้งยังมีการอธิบายเสริมเองด้วย ปัญหานี้เกิดขึ้นมาตลอด ในบางครั้งชาวต่างชาติก็ไม่ว่าล่ามกำลังแปลผิดอยู่ เพราะพวกเขาไม่รู้อะไรเลย เมื่อเขาถามคำถาม แทนที่จะถามเจ้าหน้าที่ชาวไทย ล่ามกลับอธิบายให้ชาวต่างชาติฟังเอง ซึ่งการอธิบายเพิ่มในบางครั้งเนื้อหาก็ผิดทั้งหมดเลย ปัญหาเช่นนี้ คุณบารุงคิดว่า ล่ามทำหน้าที่ได้ไม่ถูกต้อง เพราะล่ามไม่ใช่ผู้อธิบายเนื้อหา เป็นเพียงผู้แปลเท่านั้น บางครั้งสาเหตุคือ ล่ามเกิดความขี้เกียจ ถ้าถามเจ้าหน้าที่ชาวไทยก่อน ล่ามก็ต้องแปลอีกมาก จึงอธิบายแทนไปเลย เพราะคิดว่าตนเองรู้เนื้อหาและเข้าใจบริบท แต่ความเป็นจริงคือ ล่ามเหล่านั้นไม่เข้าใจบทบาทตนเองนั่นเอง

อีก ปัญหาหนึ่งคือ ล่ามมีกรอบความคิดความเข้าใจที่ห่างไกลจากเนื้อหามาก เมื่อแปลก็รู้จักคำศัพท์ทั้งหมด และรู้สึกว่าตนเองแปลได้ถูกต้องเกือบทั้งหมด แต่ในความเป็นจริงคือ ถ่ายทอดความลึกของเนื้อหาได้ไม่เท่าผู้พูด แปลได้แค่เนื้อหาเพียงผิวเผินเท่านั้น ประเด็นที่ล่ามมักไม่เข้าใจเนื้อหา คือ เรื่องที่เกี่ยวกับความคิดและนามธรรม เมื่อพูดคุยในประเด็นเหล่านี้ ผู้พูดจะพยายามอ้างอิงถึงเหตุการณ์ซึ่งเป็นรูปธรรม แต่ล่ามไม่รู้ความลึกของเนื้อหา ก็จะแปลได้เพียงบางส่วน

ปัญหาที่สามคือ ความสามารถทางภาษาของล่ามไม่เพียงพอ เช่น ในกรณีที่พูดคุยกันเรื่องจิตวิญญาณ มีพระสงฆ์เป็นผู้พูด ล่ามอาจจะแปลไม่ได้เลย เพราะล่ามรู้คำศัพท์เพียงแค่ good และ bad เท่านั้น

ปัญหาสุดท้ายที่สำคัญที่สุดคือ วัฒนธรรม ล่ามส่วนมากไม่มีความเข้าใจเรื่องนี้เลย ยกตัวอย่างเช่น เมื่อชาวบ้านพูดว่า “ชีวิตของเขา หาอยู่หากินตั้งแต่รุ่นพ่อรุ่นแม่ด้วยการทำอะไรทำนา” แต่ล่ามไม่รู้ว่าเรื่องนี้เป็นวัฒนธรรมและวิถีชีวิต ล่ามจึงอธิบายการหาอยู่หากินในลักษณะที่คนเลี้ยงปลาไว้ แล้วก็ไปจับปลา ซึ่งไม่ถูกต้องตามความจริง เพราะปลาเหล่านั้นเป็นปลาที่มีอยู่ตามธรรมชาติ ล่ามไม่เข้าใจวัฒนธรรมเรื่องนี้ จึงแปลเป็นอีกเรื่องหนึ่ง ความเข้าใจที่ถูกต้องคือ food gathering, hunting และ self-reliance เป็นวัฒนธรรม ถ้าล่ามไม่เข้าใจเรื่องนี้ ก็ไม่สามารถสื่อความหมายที่ผู้พูดต้องการจะบอกได้ หรือเรียกได้ว่า ถอดรหัสไม่ออกนั่นเอง

เมื่อเกิดปัญหาที่เกิดจากการใช้ล่ามในแต่ละครั้ง ตัวแทนจากองค์กรพัฒนาเอกชนมีแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขคือ การทบทวนเนื้อหา กล่าวคือ หลังจากพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเสร็จแล้ว ถ้าเจ้าหน้าที่ชาวไทยรู้สึก ว่า ล่ามแปลไม่ถูกต้อง หรือไม่ถึงระดับความลึกของ

เนื้อหาที่ต้องการ แต่ไม่อาจชัดเจนหวั่นไหวในขณะที่ล่ามกำลังแปลได้ เพราะถ้าชัดแล้ว ล่ามจะสูญเสียความมั่นใจ หรือเสียสมาธิได้ เจ้าหน้าที่ชาวไทยจึงต้องใช้วิธีทบทวนความเข้าใจอีกครั้งว่า เนื้อหาที่พูดคุยกันมาคืออะไร ล่ามก็จะได้เรียนรู้ไปด้วยว่าที่แปลมานั้นถูกต้องหรือไม่ ล่ามจะได้ไม่รู้สึกอึดอัด ถือเป็นการเรียนรู้ทางอ้อม เพราะผู้ที่ทำหน้าที่ล่ามได้ต้องอาศัยประสบการณ์ตรง จึงจะเพิ่มความเข้าใจในเนื้อหาได้

ในความคิดของคุณบ้าง ล่ามที่ดีควรมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้ ประการแรกคือ ล่ามต้องเตรียมตัว ต้องรู้ว่าผู้ใช้จะไปพูดคุยกับใคร ชาวบ้านหรือนักวิชาการ เนื้อหาเกี่ยวข้องกับอะไร อย่างน้อยต้องอ่านบทความสัก 1-3 บทความเพื่อเป็นพื้นฐาน ถ้าล่ามรู้ประเด็นแล้ว ก็จะเข้าใจเนื้อหาได้ง่ายขึ้น เรื่องนี้เป็นคุณสมบัติที่จำเป็นมาก

อีกคุณสมบัติหนึ่งคือ ล่ามต้องเตรียมข้อมูลว่า ผู้ใช้หรือผู้พูดมีพื้นฐานแบบไหน เชื้อชาติใด เช่น ชาวเยอรมันจะมีลักษณะการพูดแบบหนึ่ง ส่วนชาวอเมริกันมักจะถามเจาะลึกถึงรายละเอียดแบบเชิงรุก ชาวดัตช์มักชอบพูดคุยหยอกล้อเล่น ถามไปด้วย หยอกล้อไปด้วย สร้างความสัมพันธ์ไปด้วย คุยกันไปด้วย ถ้าล่ามไม่เข้าใจพื้นฐานนี้ บางครั้งเขาพูดสนุกสนาน แต่ล่ามแปลเครียด ก็ไม่เข้ากับบรรยากาศ ซึ่งอาจทำให้ไม่สามารถสื่ออารมณ์ของคนสองกลุ่มได้ ล่ามจะเป็นผู้ที่รู้ว่า ผู้พูดคนนี้อยู่ในอารมณ์แบบไหน นิสัยเป็นอย่างไร แต่ผู้ฟังไม่รู้ นี่กว่าเขาพูดแบบนี้ เขาต้องการกอดตันหรือไม่ ผู้ฟังก็รู้สึกไม่สบายใจ กรณีเช่นนี้เรียกว่าไม่ได้บรรยากาศ

คุณสมบัติสุดท้ายคือ ภาษา เรื่องภาษาอยู่ข้อสุดท้ายเพราะการเป็นล่ามไม่ใช่เรื่องแปลมันเป็นเรื่องการสื่อสารของมนุษย์ เพียงแต่เรามีภาษาขวางกั้นอยู่เท่านั้น ดังนั้นการทำล่ามต้องยึดภาษาเป็นปัจจัยเสริม เนื้อหา และความเข้าใจเป็นปัจจัยหลัก ภาษาจะมีผลได้ก็ต่อเมื่อความเข้าใจเกิดขึ้นก่อน เพราะการถอดรหัสไม่ใช่แค่เรื่องภาษา แต่เป็นเรื่องวัฒนธรรม ความเข้าใจ ความคิด และความรู้สึกของคน

ยกตัวอย่างเช่น เมื่อชาวบ้านรู้ว่าชาวต่างชาติจะเข้ามาพูดคุยด้วย เขาก็อยากจะบอกสิ่งที่ไม่อยากถาม เนื่องจากเขารู้สึกว่า เขาไม่จำเป็นต้องตอบคำถามของชาวต่างชาติ เขาจะพูดในเรื่องที่เขาเตรียมไว้แล้ว เป็นเรื่องที่เขาอยากบอก ถ้าล่ามไม่เข้าใจความรู้สึกเช่นนี้ ล่ามก็จะไม่ประสบผลสำเร็จในการทำงาน ล่ามต้องรู้ว่า ชาวบ้านไม่ได้ตอบสิ่งที่ชาวต่างชาติถาม แต่ไม่ควรกล่าวหาว่าเขาไม่ตรงประเด็น เพราะเขาอยากบอกอีกเรื่องหนึ่ง ล่ามจึงต้องบอกผู้ที่ถามว่า เขาจะตอบอีกอย่างหนึ่ง ไม่อย่างนั้นฝ่ายถามก็จะรู้สึกหงุดหงิดว่า ตนถามแบบนี้ ล่ามแปลผิดหรือไม่ หรือชาวบ้านไม่เข้าใจประเด็น แต่ในความเป็นจริงคือ เขาอยากสื่อว่า เขาอยากบอกอะไร เรื่องนี้ล่ามก็ต้องรู้เอง เป็นสามัญสำนึก แต่ก็ต้องอาศัยประสบการณ์ ถ้าไม่มีประสบการณ์ก็ไม่มีทางรู้

สุดท้าย คุณบำรุงให้ความเห็นว่า ถ้าเลือกได้ องค์กรพัฒนาเอกชนมักเลือกเจ้าหน้าที่หรือผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหา แต่ความสามารถทางภาษาอาจจะไม่ดีมาก ทำหน้าที่เป็นล่ามให้ เนื่องจากคนเหล่านี้สามารถอธิบายเนื้อหาแบบอ้อมได้ ไม่จำเป็นต้องใช้คำศัพท์ตรงๆ ก็สามารถทำความเข้าใจได้

4.2 การใช้ล่ามในโครงการ CIEE ประเทศไทย

คุณเดวิด สเตริกพีสกกล่าวถึงโครงการ CIEE ประเทศไทยว่า โครงการนี้จัดการเรียนรู้ให้นักศึกษาสองรูปแบบคือ การเรียนในห้องเรียน และการเรียนแบบปฏิบัติในสถานที่จริง การเรียนแบบแรก ผู้สอนส่วนมากใช้ภาษาอังกฤษในการสื่อสารกับนักศึกษา มีเพียงผู้สอนรับเชิญบางคนซึ่งจะสอนนักศึกษาเพียงครั้งเดียวในเวลา 2-3 ชั่วโมงเท่านั้นที่ไม่สามารถสื่อสารด้วยภาษาอังกฤษได้ในกรณีนี้จะมีการใช้ล่ามซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ประจำของโครงการ สำหรับการเรียนแบบที่สอง นักศึกษาต้องลงไปศึกษาในพื้นที่ตามหัวข้อที่กำหนดกับเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือชาวบ้านชาวไทยโดยตรง จึงต้องมีการใช้ล่าม ในกรณีนี้จะใช้ล่ามซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ประจำก่อน แต่ถ้าจำนวนเจ้าหน้าที่ประจำไม่เพียงพอต่อนักศึกษาซึ่งแบ่งเป็นกลุ่มย่อยๆ ทางโครงการก็จำเป็นต้องจ้างล่ามภายนอกมาให้นักศึกษาด้วย

สำหรับในช่วงเริ่มต้นของโครงการนั้น ไม่มีเจ้าหน้าที่คนใดมีประสบการณ์มาก่อน จึงต้องมีการฝึกอบรม แต่ไม่ใช่การฝึกอบรมแบบเป็นทางการ ถ้าโครงการต้องการฝึกเจ้าหน้าที่คนใดให้ล่าม ก็เปิดโอกาสให้เขาไปนั่งฟังเพียงอย่างเดียวหนึ่งภาคการศึกษา และหลังจากจบการสอนหรือการบรรยายแต่ละครั้งก็ถามเขาว่า เป็นอย่างไร สังเกตเห็นอะไร หรือไม่ก็ให้เขาร่วมทำล่ามเล็กน้อย เพราะความสามารถทางภาษาของเขายังไม่เพียงพอและยังไม่มีประสบการณ์ ดังนั้น โครงการจึงใช้วิธีแบบพี่สอนน้อง ตัวคุณเดวิดเองไม่รู้ว่า ล่ามทั่วไปควรจะเป็นเช่นไร แต่รู้ว่าล่ามในงานนี้ควรจะทำแบบไหน ดังนั้น คุณเดวิดต้องวิจารณ์การทำล่ามของเจ้าหน้าที่อยู่เสมอ บางครั้งใช้วิธีให้เขาทำทั้งช่วงของการบรรยาย แล้วคุณเดวิดก็จับบันทึก จากนั้นในภายหลังจึงมาคุยอภิปรายกัน ใช้วิธีนี้กับเจ้าหน้าที่ประจำทุกคน

การฝึกด้วยวิธีนี้ใช้เวลา และยังคงพิจารณาจากหลายปัจจัย ถ้าเขาพูดภาษาอังกฤษไม่ค่อยได้ ก็ต้องเพิ่มเวลา แต่ถ้าเขาพูดภาษาอังกฤษใช้ได้ แต่ไม่มีประสบการณ์ ก็ใช้เวลา 1-2 ภาคการศึกษา สิ่งสำคัญคือ การฝึกไม่มีวันเสร็จ คุณเดวิดได้ความรู้หรือเทคนิคใหม่ทุกครั้งที่ตนเองทำล่ามหรือสังเกตคนอื่นทำล่าม เขาก็จะได้เทคนิคและความรู้ใหม่เพิ่มขึ้น ดังนั้น ไม่มีวันที่จะรู้สึกว่าการฝึกเสร็จเรียบร้อยแล้ว เพราะการทำล่ามในแต่ละวันก็เพิ่มทักษะขึ้นเรื่อยๆ

การพิจารณาว่าต้องจ้างล่ามจากภายนอกหรือไม่ ขึ้นอยู่กับว่า โครงการต้องการล่ามหรือไม่ ในช่วงแรกคุณเดวิดและผู้อำนวยการคนเก่าก็ทำล่ามเองด้วย โครงการจะจ้างล่ามจาก

ภายนอกเป็นล่ามชั่วคราว สำหรับกิจกรรมพิเศษซึ่งมีขึ้นในทุกภาคการศึกษา กิจกรรมนี้คือการทำโครงการศึกษาวิจัยของนักศึกษาเป็นกลุ่มซึ่งต้องการทั้งล่ามและคนแปลเอกสารเพิ่ม แต่ในกระบวนการที่เราทำ ภาษาเป็นเรื่องสำคัญมาก แต่ก็ขึ้นอยู่กับหัวข้อด้วย ถ้าเป็นหัวข้อที่นักศึกษาเข้าใจอยู่บ้างแล้ว โครงการก็อาจจะจ้างนักศึกษาไทยที่เป็นเพื่อนสอนภาษาไทยอยู่แล้วให้เป็นล่าม แต่ถ้าเป็นเรื่องที่ต้องการความแม่นยำสูง ภาษาต้องถูกทั้งหมด โครงการจะเลือกเจ้าหน้าที่ประจำ 2-3 คน และต้องใช้วิธีทำล่ามพูดพร้อมแบบซ้ำๆ นักศึกษาก็จดทันท หรือถ้าสถานที่ได้ทำล่ามพูดพร้อมลำบาก ก็ต้องมีเครื่องบันทึกเสียงสองเครื่องเพื่อใช้บันทึกคำพูดของผู้พูดและคำแปลของล่าม ดังนั้น ถ้านักศึกษาต้องเขียนบทความหรือรายงานที่มีเนื้อหาละเอียดอ่อน หรือเกี่ยวข้องกับความรู้สึกของคน โครงการต้องบอกให้ล่ามแปลซ้ำๆ ให้ถูกต้อง อาจต้องแปลครั้งหนึ่งก่อน และแปลซ่อมอีกครั้ง เพราะว่าคำแปลของล่ามนี้อาจนำไปใช้เผยแพร่ จึงต้องการให้ถูกต้องที่สุดเท่าที่จะทำได้ พร้อมกับเข้าถึงความรู้สึกของผู้พูดได้มากที่สุดด้วย

สำหรับ ปัญหาที่เกิดจากการใช้ล่ามนั้น ส่วนมากจะเกิดจากล่ามจากภายนอกที่จ้างมาชั่วคราว เพราะเจ้าหน้าที่ประจำจะเข้าใจกระบวนการตั้งแต่เขาเข้ามาทำงาน ปัญหาที่เกิดกับล่ามประจำจึงเป็นปัญหาเรื่องการจัดการทั่วไป เช่น นักศึกษาไม่มีสมาธิ ชาวบ้านไม่เข้าใจประเด็น แต่ปัญหาที่เกิดจากล่ามที่มาจากภายนอกคือ ล่ามไม่เข้าใจกระบวนการของโครงการ เคยมีล่ามคนหนึ่งทำให้ชาวบ้านหงุดหงิดและไม่ชอบมาก โครงการให้โอกาสเขา 2-3 ครั้ง ถ้าเขาไม่ปรับปรุงตนเอง โครงการก็ไม่จ้างอีกเลย แต่ถ้าเขาแก้ไขปรับปรุง นักศึกษาพอใจ ชาวบ้านพอใจ โครงการก็จ้างอีกได้ ดังนั้น ปัญหาคือ เขาไม่รู้กระบวนการของโครงการว่า นักศึกษาพยายามเข้าถึงคนท้องถิ่นอย่างไร เขาคิดว่าเป็นแค่เรื่องการแปลเพียงอย่างเดียว แต่อันที่จริงมันไม่ใช่เรื่องแปล เป็นเรื่องความสัมพันธ์มากกว่า สรุปว่าปัญหาสำคัญมักเกิดจากล่ามจากภายนอกโครงการที่ไม่เข้าใจกระบวนการของโครงการ เขาอาจทำให้หนึ่งหรือทั้งสองฝ่ายไม่พอใจ เขาไม่ปรึกษากับนักศึกษาเลย ในความเป็นจริงแล้ว เขาต้องเป็นฝ่ายช่วยเหลือนักศึกษา ถ้าเขาไม่เข้าใจความคิดนั้น เขาจะทำให้ทุกอย่างสับสนวุ่นวาย

สำหรับความเพียงพอของล่ามในปัจจุบันทั้งในด้านคุณภาพและปริมาณ คุณเดวิดกล่าว ว่า โครงการมักไม่แนะนำให้นักศึกษาแบ่งเป็นกลุ่มย่อยมากเกินไปจนโครงการไม่สามารถจัดหาล่ามให้เพียงพอได้ ดังนั้น ในปัจจุบัน โครงการจึงประสบปัญหาการขาดแคลนล่ามไม่บ่อยครั้งนัก อันที่จริง ปัญหาขึ้นอยู่กับจำนวนนักศึกษาด้วย ถ้าในภาคการศึกษานั้นมีจำนวนนักศึกษาไม่มากก็มักจะไม่มีปัญหา แต่โดยส่วนมาก เมื่อนักศึกษาจะทำการศึกษาวิจัยเป็นกลุ่ม โครงการจะพยายามให้นักศึกษาแบ่งเป็น 4-5 กลุ่ม ถ้านักศึกษาแบ่งเป็นหลายกลุ่ม เจ้าหน้าที่ต้องบอกว่า นักศึกษากลุ่มที่มีจำนวนน้อยอาจจะไม่มีล่ามประจำ จะมีล่ามแค่วันแรกกับวันสุดท้ายที่ไปทำการศึกษ ต้องบอกให้ชัดเจนว่า ยังมีจำนวนคนมากก็ยังมีสิทธิ์ที่จะได้ล่าม กลุ่มที่มีห้าคนก็จะมี

สิทธิ์มากกว่ากลุ่มที่มีสองคน ไม่ใช่ว่าโครงการไม่ช่วยเหลือ แต่ในทางปฏิบัติ การมีล่าม 24 ชั่วโมง ห้าวันต่อกัน สมองของนักศึกษา 1-2 คนก็คิดไม่ทันตลอดวัน ยังเป็นการเสียเวลาของล่ามด้วย สำหรับการ ประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้นั้น โครงการเคยมีแบบสอบถามให้นักศึกษา กรอก แต่ในปัจจุบันเลิกใช้แล้ว เพราะข้อมูลที่ได้เป็นข้อมูลคุณภาพของล่ามที่โครงการรู้อยู่แล้ว ก็ ถือว่าไม่มีประโยชน์ แต่ที่โครงการทำเพราะต้องการให้นักศึกษาเข้าใจว่า เขามีสิทธิวิจารณ์ เจ้าหน้าที่ ดังนั้น ตอนนี้จึงใช้วิธีตามปากเปล่าว่าล่ามแต่ละคนเป็นอย่างไร วิธีการนี้ใช้เวลาไม่ถึง สองนาที ส่วนมากถ้าล่ามทำงานดีใช้ได้ นักศึกษาก็ไม่พูดอะไรเลย แต่ถ้าไม่ดี เจ้าหน้าที่ก็จะได้ยิน นักศึกษาบอกเอง โครงการจึงจะจัดการแก้ไข

4.3 สภาพการทำงานของล่าม ปัญหาที่เกิดขึ้น และแนวทางแก้ไข

4.3.1 ล่ามคนที่ 1 ภาษาปฏิบัติการคือ ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ภาษาแม่คือ ภาษาไทย

ล่ามคนที่ 1 ไม่เคยเรียนการล่ามหรือการแปลมาก่อน เรียนภาษาอังกฤษเฉพาะในวิชา บังคับตามหลักสูตร ไม่เคยทำงานด้านภาษาเลย จนเริ่มทำงานเป็นที่แรกกับโครงการ CIEE หลัง เรียนจบ 4 ปี

ในการทำล่าม ในโครงการ CIEE ล่ามคนที่ 1 ต้องทำล่าม 3 วิธี วิธีแรกคือ ล่ามพูดตาม ใช้ ในกรณีที่ผู้พูดไม่มีประสบการณ์มากนัก ไม่รู้ว่าจะหยุดให้ล่ามแปลอย่างไร ผู้พูดรู้เพียงว่าจะมีการ แปลเป็นภาษาอังกฤษ ล่ามจึงต้องบอกให้ผู้พูดหยุดให้ล่ามแปล หรือใช้กับหัวข้อที่ล่ามไม่คุ้นเคย เช่น หัวข้อในโครงการจะคุ้นเคยกับเรื่องแม่น้ำ แต่ถ้าต้องไปทำเรื่องเกษตรก็จะใช้วิธีการนี้

วิธีที่สอง ล่ามพูดพร้อม แต่ไม่มีการใช้อุปกรณ์ มักใช้กับเนื้อหาที่เคยชิน เช่น สลิม หรือใน กรณีที่เชิญผู้พูดมาในห้องเรียน ล่ามคุ้นเคยกับเนื้อหา มีการเตรียมตัวกับผู้พูดก่อน และเข้าใจ จังหวะของผู้พูดดี

วิธีที่สาม ล่ามกระซิบ แต่เป็นการกระซิบให้นักศึกษาทั้งห้องฟัง มีการเชิญผู้พูดมาคนเดียว ผู้ฟังคือ นักศึกษาทั้งห้อง และใช้ในกรณีที่ไปสังเกตการณ์การประชุมของผู้อื่นไม่สามารถ ขัดจังหวะได้ ล่ามจึงต้องกระซิบเพื่อสรุปเนื้อหาให้ หรือใช้วิธีการแปลแล้วเขียนใส่กระดาษส่งไปให้ นักศึกษา

ลักษณะเฉพาะของล่ามในโครงการ CIEE คือ ภาษาที่ใช้ในงานแบบนี้ค่อนข้างไม่เป็น ทางการ ในขณะที่ล่ามในงานแบบอื่นจะเป็นทางการมากกว่า แต่ล่ามแบบที่ทำจะใช้ภาษาใน ระดับที่เกี่ยวข้องกับคน งาน หรือกระบวนการทำงานของเขา เพราะฉะนั้นก็จะใช้คำศัพท์ที่ใช้ใน ชีวิตประจำวัน ลักษณะเฉพาะนี้มีทั้งข้อดีและข้อด้อย การได้รู้ศัพท์ในระดับไม่เป็นทางการก็ดี เพราะความคิดของชาวบ้านหลายอย่างมีส่วนเชื่อมโยงกับชีวิตของตัวเอง เราก็ได้ใช้ประโยชน์

ด้วย แต่เนื่องจากการทำงานในภาระหน้าที่นี้ทำให้ล่ามมีเวลาค่อนข้างน้อยในการศึกษาคำศัพท์ในระดับที่เป็นทางการมากขึ้น

ในการทำล่ามแต่ละครั้ง ล่ามมีบทบาทอื่นด้วยในบางครั้ง เช่น ชุมชนต้องการฝึกผู้นำ ลองเปลี่ยนผู้พูด แต่ผู้พูดไม่เข้าใจประเด็นที่นักศึกษาต้องการถาม ล่ามก็ต้องช่วยอธิบายให้เข้าใจหรือแนะนำวิธีพูดให้เข้าใจประเด็นมากขึ้น เพราะล่ามจะคุ้นเคยและเข้าใจเนื้อหาได้เร็วกว่า หรือถ้านักศึกษาไม่เข้าใจเนื้อหา ล่ามก็ช่วยปรับช่วยแก้ให้ได้

ปัญหาที่ล่ามคนที่ 1 มักพบในการทำงานและแนวทางแก้ไขคือ เนื่องจากกลุ่มคนที่นักศึกษาไปสัมภาษณ์ส่วนใหญ่จะเป็นชาวบ้าน บางครั้งเขาก็อยากให้คนใหม่ลองขึ้นมาฝึกพูดฝึกคุย บรรยายให้นักศึกษาฟัง ทำให้มันยากตรงที่ล่ามอาจจะต้องช่วยคนใหม่ๆ ช่วย让他เรียนรู้ว่า ในขณะที่ล่ามแปล เขาอาจจะต้องรู้จักหยุด หรือเนื้อหาที่เขาเล่ามาบางครั้งมันไม่ต่อเนื่อง หรือวิธีการตอบของเขามันไม่ตรงกับคำถาม เรื่องนี้ค่อนข้างยาก เพราะว่าบางครั้งล่ามคิดว่าล่ามถามไป มันก็เข้าใจง่ายแล้ว แต่ปรากฏว่าเขาตีความหมายไปอีกแบบหนึ่ง เขาตอบอีกแบบหนึ่ง หรือเขาตอบสั้นเกินไป ไม่ครอบคลุม ไม่ถึงประเด็น กรณีอย่างนี้ก็จะทำให้ล่ามต้องช่วยค่อนข้างมาก

ปัญหาที่สอง เวลาที่ไปคุยในชุมชน บางครั้งมันไม่ใช่แค่ชาวบ้านหนึ่ง สอง หรือสามคน บางครั้งเป็นสิบคน ดังนั้น สิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งที่ล่ามควบคุมไม่ได้ ตอนอยู่ในชุมชน มีทั้งหมา ไก่ หมู รถจักรยานยนต์ ไหนจะคนมานั่งดูอีก ก็สร้างความลำบากให้ล่าม เพราะล่ามต้องมีสมาธิกับงาน ต้องฟัง ต้องทำความเข้าใจเนื้อหา

ยังมีเรื่องของภาษาอีก อย่างภาษาท้องถิ่น ซึ่งแต่ละพื้นที่ก็พูดภาษาอีสานเหมือนกันหมด แต่สำเนียงไม่เหมือนกัน ต้องดูว่า คนพูดเป็นใคร ยาย เด็ก หรือวัยรุ่น

ในส่วนอื่นก็จะเป็นเรื่องอารมณ์ของประเด็น เช่น ประเด็นร้อน หรือประเด็นที่คนมีความรู้สึกร่วมกันมาก เมื่อคนหนึ่งพูด คนอื่นก็อยากพูดด้วย ล่ามต้องช่วยบ้างบางครั้ง เพราะถ้ามันเกิดความสับสนวุ่นวายในวงสนทนา ล่ามก็ทำงานยาก ไหนจะต้องแปล ไหนจะต้องรีบฟังอีกคนหนึ่งที่กำลังพูดขึ้นมาพร้อมๆ กัน

นอกจากนั้นน่าจะเป็นเรื่องวัฒนธรรม ล่ามไม่ได้มีการฝึกอบรม เรียนล่ามเป็นคอร์สอะไร ดังนั้น ปัญหาที่จะอยู่ที่การทำให้ชาวต่างชาติเข้าใจมุมมองของวัฒนธรรมโดยการใช้ภาษาอีกภาษาหนึ่ง แต่บางครั้งภาษาอย่างเดียวมันก็สื่อไม่ได้ วิธีการที่จะทำให้ราบรื่นขึ้นก็คือ อธิบายเพิ่มเติม แต่ก็ต้องเสียเวลาที่จะต้องอธิบายว่า อย่างนี้หมายความว่าอะไร

อีกเรื่องหนึ่ง คนไทยชอบใช้สุภาษิต คำเปรียบเปรย การแปลเป็นภาษาอังกฤษเพื่อให้เขาเข้าใจ บางครั้งยากมาก ล่ามทั้งต้องจำประเด็น แล้วพอเนื้อหาเริ่มซับซ้อนมากขึ้น ล่ามก็ต้องใช้พลังงานมาก พอเวลานานเข้า สภาพแวดล้อมก็วุ่นวาย ล่ามเริ่มจะหมดพลังแล้ว

วิธีการแก้ไขก็คือ ล่ามจะเตรียมตัวกับผู้พูดก่อน คุยกับผู้พูดก่อนว่า นักศึกษาต้องการอะไร หรือผู้พูดต้องการพูดประเด็นไหน เพื่อที่จะได้สื่อสารให้ตรงกัน หรือจะมีเพิ่มเติมอะไร อย่างไร เตรียมผู้พูดก่อนระดับหนึ่ง เพื่อที่ตัวล่ามเองจะได้รู้ด้วย อาจจะได้รู้เพิ่มเติมในเนื้อหาที่ไม่ได้คาดคิดมาก่อน เช่น ล่ามอาจจะเคยแปลเรื่องนี้มาแล้ว แต่ไม่รู้สถานการณ์ปัจจุบัน ก็จะได้รู้ข้อมูลล่าสุดไปด้วย ถ้าต้องล่ามเรื่องที่ไม่รู้เลย บางครั้งชาวบ้านจะพูดยาว ล่ามก็ต้องนั่งฟัง นักศึกษาหลับแล้ว บางครั้งอยากจะทำพูดพร้อม แต่ปรากฏว่าประธานผิด ที่แปลไปไม่ใช่ ต้องย้อนกลับไปแปลใหม่หมดเลย

เรื่องแบบนี้มีบ้างเหมือนกัน ส่วนมากล่ามจะเลือกใช้แบบพูดพร้อมกับผู้พูดที่ไม่รู้จัก เพราะกลัวหลงประเด็น และใช้กับประเด็นที่ไม่คุ้นเคย เพราะถ้าทำแบบพูดตามล่ามจะเหนื่อยง่าย มันใช้สมองค่อนข้างมาก แต่เวลาใช้แบบพูดตาม ส่วนใหญ่คนไทยพูดไม่ใช่ประธาน ไม่บอกว่าจะอ้างถึงใคร สมมติว่ามี 3-4 ฝ่าย ล่ามก็คิดว่าล่ามเข้าใจถูกแล้ว ปรากฏว่ามารู้ทีหลังว่าเป็นใคร ผิดไปแล้ว ต้องขอโทษ ขอกลับไปแปลใหม่อีกครั้งหนึ่ง ต้องหยุดผู้พูดไว้ ผู้พูดถูกขัดจังหวะ ก็อาจจะลืมประเด็นไปแล้ว เรื่องนี้ก็เป็นปัญหาที่เจออยู่เหมือนกัน ดังนั้น การช่วยกันเตรียมก่อนแปลก็มีผลมากในการช่วยให้การแปลครั้งนั้นสำเร็จมากหรือน้อย

ล่ามคนที่ 1 มีความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณสมบัติที่พึงประสงค์ของล่ามในงานด้านนี้ว่า ต้องเลือกใช้คำธรรมดา แต่เข้าถึงความรู้สึกของผู้พูด เวลาที่ชาวบ้านเล่าเรื่องชีวิตของเขา ล่ามก็ต้องเข้าถึงตรงนั้นให้ได้จริงๆ เขาตะโกนล่ามก็ต้องตะโกน ระดับของภาษาอาจจะไม่ได้ขนาดนั้น แต่ต้องสะท้อนอารมณ์ของผู้พูดให้ได้ เพราะเรื่องที่ล่ามแปลมันเป็นเรื่องของชีวิต ประสบการณ์ การพัฒนา

4.3.2 ล่ามคนที่ 2 ภาษาปฏิบัติการคือ ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ภาษาแม่คือ ภาษาไทย

ล่ามคนที่ 2 ไม่เคยเรียนแปลหรือล่าม แต่เคยมีประสบการณ์งานแปลมาก่อน เรียนจบปริญญาตรีเอกภาษาไทยเมื่อพ.ศ. 2537 แล้วเริ่มทำงานให้นิตยสารประมาณ 5-6 ปี ในงานนั้นจะได้ทำงานแปลเอกสารค่อนข้างมาก ก็เลยคิดว่า มีประสบการณ์และความถนัดด้านแปล เรื่องเป็นล่ามไม่เคยได้ใช้ มีได้ใช้แค่ภาษาอังกฤษบ้างเวลาเดินทางไปต่างประเทศ ต้องสัมผัสภาษาเป็นภาษาอังกฤษ แต่ไม่เคยมีประสบการณ์เป็นล่ามมาก่อน ตอนที่เรียนต่อปริญญาโทเอกภาษาอังกฤษที่มหาวิทยาลัยขอนแก่น ก็ไม่ได้เน้นเรื่องการพูดสักเท่าไร มีเรียนวิชาแปล แต่ก็เป็นเพียงงานเขียน นอกจากเรียน ตอนนั้นก็รับงานแปล งานเขียนสรุปว่า ประสบการณ์งานแปลกว่า 10 ปี แต่ไม่เคยเรียนวิชาการแปลเลย มีแต่ในหลักสูตรปริญญาโทเท่านั้น มาเริ่มทำล่ามจริงๆ ก็คือมาทำงานที่นี้เป็นครั้งแรก คือพ.ศ. 2549

สำหรับการทำล่าม ในโครงการ CIEE ล่ามคนที่ 2 ต้องทำล่ามสามวิธี แบบแรกคือ พูดตาม ซึ่งเป็นแบบที่ทำได้ง่ายด้วย แต่สำหรับพูดพร้อม เคยรู้เรื่องมาบ้างจากตอนเรียนปริญญาโท แต่คิดว่า ตัวเองทำไม่ได้ เพราะว่าเป็นคนสมาธิไม่ค่อยดี แล้วพูดพร้อมต้องใช้สมาธิ ต้องเก่ง ต้องแม่นยำพอสมควร ถ้าถามตัวเอง คิดว่าตัวเองถนัดแบบพูดตาม แล้วก็มีแบบล่ามติดตามด้วย จะมีบางงานที่ต้องใช้แบบนี้ อย่างเช่น พานักศึกษาไปลงพื้นที่ ไปพักบ้านชาวบ้านในหมู่บ้าน ก็ต้องพูดคุย แนะนำพ่อแม่ อำนวยความสะดวกทั่วไป ไม่ใช่แค่เรื่องประเด็นที่อยากจะเรียนรู้อย่างเดียว น้อยครั้งที่จะใช้แบบพูดพร้อม เพราะบางที ทำได้ค่อนข้างลำบาก เนื่องจากเสียงรบกวน สมมติว่ามีผู้พูด 1-2 คนขึ้นไป และเป็นชาวบ้าน คงทำไม่ได้ เพราะกลุ่มนักศึกษาใหญ่ ก็คงจะยากสำหรับพูดพร้อม แต่ถ้าเป็นกลุ่มเล็ก ก็คงมีใช้บ้างถ้าพอเข้าใจเรื่องทัน แต่ส่วนมาก จะทำแบบพูดตาม

ลักษณะเฉพาะของล่ามในโครงการ CIEE คือ มีเรื่องหลักๆ ที่ต้องใช้ประจำ แต่คนอื่นอาจจะไม่เข้าใจเลยก็ได้ คือถ้าให้ล่ามที่ไม่เคยมีประสบการณ์เรื่องพวกนี้เข้ามาทำ ก็คงจะยาก มันต้องรู้ศัพท์พอสมควร แม่น้ำ ชลประทาน ป่าไม้ ชุมชนเมือง ล่ามจะต้องรู้ศัพท์ในวงการพวกชุมชนค่อนข้างมาก ลักษณะเฉพาะจะเป็นเรื่องเนื้อหามากกว่า อีกเรื่องหนึ่งที่อาจจะต่างกับล่ามแบบอื่นก็คือ บรรยากาศ ล่ามอย่างอื่นเขาก็ทำงานในห้องประชุม ตรงนี้มันสดจริงๆ สิ่งแวดล้อม ปัจจัยจะต่างไปทุกครั้ง เช่น อาจจะต้องไปอยู่ในศาลากับชาวบ้าน ไม่เหมือนคนอื่นที่ได้อยู่ในที่เงียบ มีสมาธิ คิดว่าจุดเด่นน่าจะเป็นตรงที่ มันต้องต่อสู้กับปัจจัยหลายอย่าง นั่นหมายความว่า ล่ามต้องตั้งสมาธิให้ดี

ปัญหาที่พบบ่อยในการทำงานและแนวทางแก้ไขของล่ามคนที่ 2 คือ หนึ่ง ถ้ามีผู้พูดมากกว่าหนึ่งหรือสองคน และถ้าเป็นชาวบ้านด้วย ก็จะเกิดการแย่งกันพูด เรื่องนี้เป็นปัญหาใหญ่เลย

สอง เป็นเรื่องภาษาถิ่น เนื่องจากเป็นถิ่นอีสาน ถ้าผู้พูดใช้ภาษาถิ่น แล้วล่ามไม่คุ้นเคยเลย อาจจะทำให้ยาก อย่างบางคำ ล่ามจะต้องแปลจากภาษาอีสานเป็นไทยก่อน แล้วจึงแปลเป็นภาษาอังกฤษ นี่เป็นปัญหาเฉพาะคน อาจจะมีปัญหาบ้างในกรณีที่เขาพูดเร็วมาก ก็ต้องถามย้ำ ต้องให้อธิบายเป็นภาษาไทยก่อนเล็กน้อย

อีกเรื่องหนึ่งที่ยากคือ สิ่งแวดล้อม ในกรณีที่ไม่ได้อยู่ในที่เงียบๆ อย่างอยู่ในชุมชน ก็จะมีเสียงรบกวนมาก ทำให้ล่ามทำงานยากขึ้น

ปัญหาอีกอย่างหนึ่งคือ การฟัง บางทีล่ามฟังคำถามจากนักศึกษา ถ้าเขาถามเร็วมาก หรือประโยคยาวมาก และเป็นประโยคซับซ้อนด้วย ก็จะทำให้ล่ามสะดุด จะแปลออกไปก็ยังไม่เข้าใจดี ถ้าเขารู้จักแบ่งช่วงคำถามมันก็จะไม่ยาก

4.3.3 ผู้ให้สัมภาษณ์ที่ 3 ภาษาปฏิบัติการคือ ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ภาษาแม่คือ ภาษาคำเมือง

ล่ามคนที่ 3 ไม่เคยเรียนแปลหรือล่ามมาก่อน แต่ตอนที่ทำงานอยู่ที่โรงเรียนนานาชาติเป็นเวลา 4-5 ปีที่เชียงราย ก็ต้องแปลบ้างเหมือนกัน ต้องช่วยเป็นล่ามให้ครูกับผู้ปกครอง ถือเป็นงานเริ่มต้นทำล่าม แต่ก็ได้ทำแค่ภาคการเรียนละสามครั้ง

ถ้าแปลจะเริ่มตั้งแต่ตอนเรียนปริญญาโท มีการแปลเอกสาร หารายได้ เพราะรายได้ดีมาก ทำมาเรื่อยๆ จนถึงทุกวันนี้ ก็มีที่แปลหนังสือเป็นเล่มไม่กี่ครั้ง แต่งานล่าม ถ้าเป็นจริงจังเริ่มที่ CIEE จนถึงตอนนี้ก็ 5 ปีมาแล้ว ที่ได้ทำบ่อยๆ เรื่อยๆ แต่ล่ามมีพื้นฐานมาจากโรงเรียนนานาชาติมาก่อน แล้วจะมีช่วงหนึ่งที่ไปอยู่สหรัฐอเมริกา 6 เดือน ก็เป็นช่วงที่ทำให้ภาษาอังกฤษของล่ามแน่นขึ้น การทำงานล่ามในโครงการ CIEE ส่วนใหญ่จะแปลแบบพูดพร้อมทั้งหมดถ้าเป็นไปได้ ประมาณ 80 – 90% แต่บางที่ผู้พูดสะดวกที่จะพูดยาวๆ ให้ล่ามสรุปให้ฟังทีละท่อนประมาณ 20% ทำล่ามพูดตาม แต่นานๆ ครั้งจะเจอ การที่เลือกทำล่ามพูดพร้อมมากกว่า ล่ามพิจารณาจากผลงาน และปัจจัยอื่น คือว่า ถ้าแปลแบบพูดพร้อม สมองจะไม่หนักในเรื่องความจำ เพราะถ้าทำแบบพูดตาม ก็มีประเด็นบางประเด็นที่ตกหล่นไป แล้วปัจจัยเรื่องลักษณะงานของ CIEE เอง เหมือนกับรายละเอียดบังคับให้ล่ามทำพูดพร้อมมากกว่า เพราะบางครั้งนักศึกษาต้องเอาคำพูดนั้นไปเขียนบทความ เช่น I dislike the dam. เขาต้องเอาประโยคนั้นไปเขียนบทความ เนื่องจากล่ามทำพูดพร้อมเป็นประจำ พอทำพูดตามเมื่อไร นักศึกษาจะติดขัด เหมือนเขาไม่รู้ว่าเกิดอะไรขึ้น ล่ามแปลทั้งหมด สรุปได้หมดหรือเปล่า เพราะนักศึกษาคุ้นเคยกับการได้ฟังคำพูดทุกๆ คำของผู้พูด และถ้าพิจารณาจากผล นักศึกษาเองก็พอใจกับพูดพร้อมมากกว่า เพราะเขาได้ยินได้ฟังทุกๆ อย่าง ทั้งอารมณ์ ทั้งคำพูดทุกอย่าง

ลักษณะเฉพาะของล่ามในโครงการ CIEE ที่สำคัญอย่างแรกคือ เนื้อหาในการแปลจะเป็นเนื้อหาที่คล้ายๆ กัน ถ้าล่ามมีพื้นฐานเรื่องคำศัพท์เกี่ยวกับเรื่องนี้ ก็อาจจะยังไม่พอ ต้องมีความเข้าใจด้วย เพราะว่าบางครั้ง ด้วยความคุ้นเคยชาวบ้านหรือนักพัฒนาเอกชนก็จะพูดในบริบทของเขา จะมีภาษาเฉพาะเป็นภาษาของเขาเอง มันจะไม่เหมือนภาษาโดยทั่วไป คือ ถ้าเป็นล่ามทั่วไปมาเจองานแบบนี้ จะรู้สึกว่ามันลงลึกในเชิงสังคมศาสตร์ จริงๆ แล้วถ้ามีความรู้พื้นฐานในเชิงสังคมศาสตร์หรือมานุษยวิทยา และประวัติศาสตร์ และความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับท้องถิ่น เช่น ภาษาอีสาน ก็จะช่วยได้มาก ความเข้าใจโดยรวมที่เกี่ยวข้องกับงานนี้สำคัญมากๆ เพราะบางทีมันไม่มีคำพูดตรงๆ ในภาษาอังกฤษกับภาษาอีสาน บางที่ต้องแปลจากภาษาอีสานเป็นภาษาอังกฤษ จะใช้วิธีแปลตรงๆ ไม่ได้ ต้องนึกหาศัพท์อื่น ถ้าล่ามไม่เข้าบริบท ล่ามก็จะติดกับ บางทีภาษาไทยที่เขาพูดมาล่ามก็อาจจะยังไม่เข้าใจ เพราะฉะนั้น สิ่งที่สำคัญอย่างหนึ่งในงานนี้คือ ล่ามต้องสามารถตีความ เพราะมันมีอยู่ 3-4 ชั้น ภาษาอีสานเป็นภาษาไทย ความเข้าใจแบบอีสานก็แปล

เป็นภาษาไทย แล้วก็แปลเป็นภาษาอังกฤษ แต่ถ้าจะให้ดีที่สุด ก็ต้องแปลจากอีสานเป็น ภาษาอังกฤษโดยตรง แต่ก็ตามที่บอกว่า คำศัพท์อีสานก็จะมีบริบทอย่างหนึ่งที่สำคัญมาก ความ เข้าใจด้านสังคมศาสตร์ที่เกี่ยวกับ อีสาน สำคัญกับงานแบบนี้ มันจะทำให้ลุ่มแปลได้อย่างไม่ ตะขิดตะขวงใจ ว่าแปลถูกหรือไม่ เข้าใจถูกไหม

นอกจากเป็นผู้แปลภาษาแล้ว ลุ่มมีบทบาทอื่นอีกคือ ในงานของ CIEE โครงการจะ เรียกว่า facilitation ในที่นี้ผมแปลง่ายๆ ว่า อย่างในวงแปล สมมติว่ามีชาวบ้าน 5 คนแล้วก็มี นักศึกษามา 20 คน ลุ่มต้องมีบทบาทในการเชื่อมให้เขาเข้าถึงกันให้ได้มากที่สุด และวิธีการใน การเชื่อมให้เขาเข้าถึงกันนี้ ไม่ใช่แค่เรื่องภาษาอย่างเดียว บางที่นักศึกษาเองไม่รู้จักรูปวิธีการถาม เพราะฉะนั้น ถามอะไรไปที่อ้อๆ แปลแล้วชาวบ้านเองก็ยังไม่เข้าใจ อาจจะใช้ภาษาราชการ เช่น คุณ คิดว่าถ้ามีการวิจัยแบบนี้ ชาวบ้านคิดว่าอย่างไร ซึ่งชาวบ้านอาจจะไม่เข้าใจ จึงไม่ใช้การ แปลภาษาโดยตรงอย่างเดียว แต่เป็นการแปลเนื้อความด้วย เพราะบางทีเวลาแปลคำถาม นักศึกษา ก็ต้องแปลให้เขาเข้าใจว่าหมายถึงอะไร

อีกอย่างหนึ่งคือ เวลามีคนกลุ่มใหญ่สองกลุ่มมานั่งคุยกัน ต้องมีการจัดระบบในวง เพราะ ไม่อย่างนั้น นักศึกษาคนนี้ถามอย่างนี้ คนนั้นถามอีกอย่างหนึ่ง มันแตกประเด็นไปเรื่อยๆ ไม่ สามารถจัดองค์ความรู้ได้ และบางที่ชาวบ้านแย่งกันพูด หน้าที่หนึ่งของลุ่มคือ ทำอย่างไรให้เขา ต่อกันได้ติด ให้รู้สึกว่าเขาถามและฟังกัน ไม่ใช่ว่าถาม แล้วคนนี้ก็กำลังตอบ อีกคนหนึ่งก็แทรกเข้า มา ลุ่มก็จะรู้สึกลำบากในการจัดการกระบวนการตรงนี้

อีกเรื่องที่สำคัญคือ ทำอย่างไรก็ได้ให้เขารู้สึกสบายใจที่มานั่งคุยกัน แล้วเขาสามารถที่จะ สื่อสารกันได้ รู้สึกเข้าใจกันและกันในที่สุด และสุดท้ายถ้าเป็นไปได้คือ อยากจะทำอะไรร่วมกัน เรื่องพวกนี้ต้องอาศัยกระบวนการ facilitation ในหลายๆ ระดับ บางที่ชาวบ้านที่โครงการเคยไปคุย ด้วยบ่อยๆ เขาจะถนัด และรู้ว่ นักศึกษาต้องการอะไร ในกรณีอย่างนั้นลุ่มจะให้ได้คุยกันตรงๆ ไม่ต้องแทรกกระบวนการนี้เข้าไป เพราะเป้าหมายที่สำคัญที่สุดคือ โครงการหวังว่า นักศึกษาจะ สร้างเครือข่ายร่วมกับชาวบ้านในที่สุด

ปัญหาที่พบบ่อยในการทำงานและแนวทางแก้ไขของลุ่มคนที่ 3 คือ เวลาลุ่มเข้าไปใน บางพื้นที่จะมีปัญหาความขัดแย้ง แล้วบางครั้งจะมีกลุ่มชาวบ้านสองกลุ่มที่มีความเห็นแตกต่างกัน บางที่เกิดการโต้แย้ง เพราะเขารู้สึกไม่เห็นด้วย แล้วกลายเป็นว่า นักศึกษาถูกปล่อยลอยไป กลายเป็นชาวบ้านสองกลุ่มที่ขัดแย้งกันคุยกันเอง ลุ่มต้องพยายามดึงประเด็นให้กลับมาเชื่อมต่อกันได้อีก ให้เขาเชื่อมกัน แล้วถ้ากระบวนการนี้ได้ผล ทั้งในเรื่องลุ่มและเรื่องกระบวนการ ลุ่มจะ เหมือนไม่ได้อยู่ตรงนั้นเลย เหมือนเขานั่งคุยกันไปเอง สนใจกันเองไปเลย ลุ่มเป็นแค่จักรกลหนึ่ง ในนั้น ไม่ได้เป็นตัวหลัก เพราะในวงการนี้ ในที่สุดถ้ากระบวนการดี ลุ่มจะเป็นแค่พื้นเบื้องหนึ่ง ไม่ได้เป็นปัจจัยหลักที่สำคัญที่สุด

ข้อสอง เป็นเรื่องเวลา เพราะแต่ละครั้งใช้เวลาอย่างมาก ซึ่งมันเป็นหัวใจอย่างหนึ่ง บางทีคุยกัน 2-4 ชั่วโมง ถ้าคุยกันสนุกจริงๆ ก็จะยาวไปถึง 5-6 ชั่วโมง ล่ามจะต้องทำงานได้ตลอด ทำอย่างไรก็ได้ที่จะสามารถมีสมาธิได้ ถือเป็นงานที่ค่อนข้างท้าทายเพราะบางทีล่ามไปถึงพื้นที่ ล่ามก็ต้องทำอะไรก็ได้ ให้กระบวนการมันเกิด และล่ามไปคนเดียวด้วยข้อจำกัดของหน่วยงาน ล่ามก็ต้องฝึกตนเองให้คุ้นเคย ส่วนมากคุยกันตอนเช้า เก้าโมงถึงเที่ยง หยุดพักกินข้าว ปายโมงถึงปายสาม แล้วคุยต่อกัน หนึ่งทุ่มถึงสี่ทุ่ม กรณีอย่างนี้จะทำให้รู้สึกอ่อนเพลียมาก ถ้าวันไหนที่มีเก้าชั่วโมงก็แทบจะไม่ไหวเลย

ในการแก้ปัญหา ล่ามคิดว่าถ้าแปลแบบพูดพร้อม จะไม่เห็น้อย แต่เมื่อไหร่ที่ต้องแปลแบบพูดตาม จะเห็น้อยมาก เพราะต้องเก็บข้อมูลในสมอง สมองต้องทำงานหนัก ส่วนใหญ่จึงเลือกแปลแบบพูดพร้อมเป็นส่วนมาก ส่วนการแปลแบบพูดตามต้องใช้พลังงานมาก เพราะต้องจดบันทึก จดก็จดไม่หมด แล้วตอนแปลก็พูดไม่หมด อาจทำให้รู้สึกไม่ประสบความสำเร็จ ล่ามจะรู้สึกเหนื่อยทันที ดังนั้น วิธีการคือ ใช้การแปลแบบพูดพร้อม แล้วถ้ามีพักก็รีบเดินไปเข้าห้องน้ำ ล้างหน้า แล้วกลับมาเริ่มใหม่ มันไม่มีวิธีแก้ไขโดยตรง แต่จะใช้วิธีทางอ้อมเหล่านี้ เพราะเนื้องานจะค่อนข้างอาศัยเวลา และถ้าเปลี่ยนล่าม ก็อาจมีผลเสีย เพราะเนื้อหาที่คุยกันไม่ต่อเนื่อง จึงจำเป็นมากที่จะต้องใช้ล่ามคนเดียวในระยะเวลาที่ต่อเนื่องกันในแต่ละโอกาส แต่สมมติว่านักศึกษาไปแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้ว่าราชการจังหวัดสุรินทร์ เสร็จแล้วต้องไปคุยกับองค์กรพัฒนาเอกชนในพื้นที่ที่ทำงานด้านเกษตรกรรม กรณีนี้เปลี่ยนล่ามได้ ไม่น่ามีปัญหา แต่ถ้าผู้พูดคนเดิมแต่เปลี่ยนล่าม มันจะไม่ไหล ทำให้ติดขัดมาก สังเกตจากนักศึกษาเองและผู้พูดด้วย

ปัญหาที่สาม งานที่ทำไม่ใช่ล่ามอย่างเดียว ล่ามต้องจัดการในพื้นที่ด้วย จึงต้องแบ่งเวลาให้ดี บางทีการจัดการในพื้นที่หมายถึง ล่ามต้องช่วยนักศึกษาเรื่องการพักที่บ้านชาวบ้านให้มีความสุข และเชื่อมต่อกับชาวบ้านได้ ล่ามต้องอาศัยความสัมพันธ์แบบนี้ด้วย บางทีมันเป็นความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรกับองค์กร โครงการกับองค์กรในพื้นที่ ล่ามต้องทำหน้าที่เป็นตัวเชื่อมตรงนี้ด้วย เพราะฉะนั้น การเป็นล่ามที่นี้ ล่ามไม่ได้เป็นแค่ล่าม แต่ล่ามต้องทำทั้ง translation และ facilitation ถ้าเป็นแค่ล่ามอย่างเดียว งานทำจะไม่ประสบความสำเร็จ มันจะขาดตอน เพราะงานส่วนหนึ่งคือต้องเชื่อมความสัมพันธ์

คุณสมบัติที่พึงประสงค์ของล่ามในงานด้านนี้ในความคิดของล่ามคนที่ 3 คือ หนึ่ง เข้าใจกระบวนการการจัดการกลุ่ม รวมถึงการสร้างความสัมพันธ์ เพราะว่าการทำงานกับคนหลากหลาย บางครั้งก็มีความขัดแย้ง ล่ามเลยต้องเป็นตัวเชื่อมความสัมพันธ์ แล้วไม่ก่อให้เกิดผลด้านลบเวลาไปลงพื้นที่ แบบนี้เรียกว่า facilitation

สอง เข้าใจเรื่องของท้องถิ่น ไม่ว่าจะท้องถิ่นไหนก็ตามในประเด็นที่ศึกษา

สาม ความสามารถในการแปล ความจริงแต่ละส่วนก็มีความสำคัญ แต่ถ้าจะให้เรียง หนึ่ง สอง สาม ก็คงเป็นแบบนี้ บางทีคนเก่งภาษามาทำงานอย่างนี้ไม่ได้ เพราะขาดบริบท ขาดความเข้าใจในการจัดการกระบวนการกลุ่ม

4.3.4 ล่ามคนที่ 4 ภาษาปฏิบัติการคือ ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ภาษาแม่คือ ภาษาไทย

ล่ามคนที่ 4 เคยเรียนวิชาการแปลตอนที่เรียนมหาวิทยาลัย แต่แค่ภาคการศึกษาเดียวตอนปริญญาตรี ตอนปริญญาโทก็เรียน แต่ไม่ค่อยได้แปลจริงจังเท่าไรนัก

ส่วนเรื่องการทำงาน รับทำงานแปลระดับนักศึกษามาตั้งแต่ปริญญาตรี แปลหนังสือเรียน บ้าง เอกสาร งานวิจัยบ้าง แต่เป็นแบบเล็กน้อย ไม่ได้ค่าจ้างทุกครั้งไป ส่วนงานล่าม เคยเป็นล่ามที่โบสถ์ เวลามีคนเทศนามาจากต่างประเทศ ก็จะไปเป็นล่ามในวันอาทิตย์ ล่ามที่โบสถ์นี้ทำตั้งแต่อยู่ชั้นม. 5 ทำประจำทุกอาทิตย์ คือบางทีคนมาโบสถ์ก็มีชาวต่างชาติด้วย เวลาคนไทยเทศนา ล่ามก็จะแปลเป็นภาษาอังกฤษ ล่ามแบบนี้จะคุ้นเคยมาก เพราะจะเป็นคำศัพท์ชุดหนึ่งทางศาสนา ทำงานมาเรื่อยๆ จนเข้ามาทำงาน CIEE ก็หยุด อย่างในช่วงนั้นที่ทำล่ามในโบสถ์ ถ้าให้ไปแปลในบริบทอื่นก็ทำไม่ได้เลย

การทำงานล่ามในโครงการ CIEE ช่วงแรกจะทำแบบพูดตามเกือบตลอด เพราะว่ามันสามารถแปลแบบพูดพร้อมได้ เนื่องจาก หนึ่ง ล่ามต้องทำในบริบททางสังคม ก็แปลไม่ได้ อะไรก็ 모르 อย่างเช่น ไปแปลเรื่องเขียน มีคำศัพท์อะไรบ้าง ล่ามไม่เคยศึกษามาก่อนเลย ขนาดพูดเป็นภาษาไทยก็ยังไม่ค่อยรู้ แล้วต้องแปลเป็นภาษาอังกฤษ ก็จะตะกุกตะกักนิดหน่อย บางทีก็แปลผิดๆ ไปบ้าง ช่วงแรกๆ แปลให้พอเข้าใจ แต่พอผ่านไปประมาณ 3-4 ภาคการศึกษา ล่ามจะเริ่มได้พวกบริบทแล้ว ตอนนี้จะเริ่มรู้คำศัพท์มากขึ้น เพราะศึกษาจากชุดหนังสือที่แจกให้เด็ก ศึกษาคำศัพท์จากตรงนั้น และช่วงแรกๆ ไปฟังล่ามคนอื่นแปล การแปลแบบพูดพร้อมเพิ่งมาพยายามทำปีนี้เอง เพราะว่าผู้พูดบางคนพูดเร็วมาก จะรอแล้วจดไม่ได้เลย ก็เลยต้องแปลไปพร้อมกัน แล้วประกอบบกับว่า เนื้อหาส่วนใหญ่ล่ามพอจะได้แล้ว เพราะฉะนั้น ถ้าต้องแปลคนที่ล่ามคุยด้วยบ่อยๆ ก็รู้แล้วว่าเขาจะพูดอะไรต่อไป ก็จะยิ่งง่ายสำหรับล่าม

สำหรับเรื่องความยากง่ายของสองแบบนี้ หนึ่ง ถ้าทำแบบพูดพร้อม แล้วคิดว่าผู้พูดจะพูดในลักษณะเดิม ไปในทางนี้ แต่ปรากฏว่า พอพูดจริงๆ กลับพูดไปอีกทางหนึ่ง ล่ามต้องรีบปรับเปลี่ยน แต่แบบพูดตาม ล่ามฟังแล้วจับใจความทั้งหมด แล้วสรุปออกไปครั้งหนึ่ง แต่ก็กลัวนักศึกษาจะขาดข้อมูลหรือคำพูดบางอย่างที่เขาต้องการ ถ้าถามว่ามันยากต่างกันตรงไหน อาจจะยากตรงที่แบบพูดพร้อม ล่ามพูดๆ ไป แล้วฟังไม่ทันหรือลืม ก็จะลืมไปเลย จะต่อไม่ติด ซึ่งถ้าเป็นแบบพูดตาม ล่ามจะมีเวลาคิดก่อน

การเลือกทำแต่ละแบบ ล่ามต้องดูเป็นกรณีๆ ไป ถ้าเป็นผู้พูดที่ล่ามคุ้นเคยอยู่บ้าง พอจะรู้เนื้อหา รู้แล้วว่าเขาจะพูดอะไร ล่ามก็ใช้แบบพูดพร้อม แต่ถ้าเป็นชาวบ้าน ซึ่งเขาจะชอบพูดทีละครั้งประโยคแล้วหยุด อีก 2-3 คำแล้วหยุด ถ้าเป็นแบบนี้ล่ามต้องรอให้เขาพูดเสร็จทั้งหมดก่อน แล้วแปลทีเดียว ล่ามรู้สึกว่ามันไม่มีประโยชน์ที่จะทำพูดพร้อมกับชาวบ้าน เพราะธรรมชาติของชาวบ้านที่ก็พูดเข้าไปมา 2-3 ครั้ง ล่ามก็รอสรุปครั้งเดียวเลย

ลักษณะเฉพาะของล่ามในโครงการ CIEE คือ มันไม่ใช่การเป็นล่ามอย่างเดียว ล่ามต้องคอยดูกระบวนการกลุ่มด้วย ความจริงล่ามอยากสื่อสารทุกอย่างที่ผู้พูดพูด แต่บางที่ผู้พูดพูดนอกเรื่อง ล่ามก็เป็นฝ่ายบอกเขาว่า ไม่ใช่ หรือบางที่ก็บอกเขาให้พูดแบบนี้ หรือถ้านักศึกษาถามมา คำถามมันไม่ชัดเจน ล่ามต้องคอยบอกเขาว่า ถามแบบนี้ดีไหม ต้องการจะถามแบบนี้หรือเปล่า งานของล่ามจะไม่ใช้การแปลอย่างเดียว

สมมติว่าในการแลกเปลี่ยน นักศึกษาจะมีเป้าหมายในการแลกเปลี่ยนแต่ละครั้ง เพราะฉะนั้น ล่ามต้องรู้เป้าหมายก่อนว่า นักศึกษาต้องการจะรู้เรื่องนี้ ตรงจุดนี้ บางเรื่องเขาก็ไม่จำเป็นต้องรู้ หรือบางที่ล่ามพยายามจะทำให้เกิดอะไรบางอย่างขึ้นในกลุ่มนักศึกษา ล่ามอยากให้ผู้พูดพูดอะไรออกมา เช่น ล่ามรู้แล้วว่าผู้พูดจะพูดอะไร แต่ล่ามรู้ว่ามันมีจุดที่นักศึกษาจะตื่นเต้นถ้าได้ฟัง ล่ามจะให้ผู้พูดพูดถึงจุดนี้ หรือไม่อย่างนั้น ถ้านักศึกษาถามคำถาม ล่ามรู้สึกว่ ประเด็นนี้น่าจะถามด้วย ล่ามก็อาจจะถามไปเอง คือล่ามไม่ใช่ล่ามอย่างเดียว แต่ต้องดูแลให้นักศึกษาได้ทุกอย่างที่เขาต้องการ

ส่วนใหญ่ปัญหาที่พบบ่อยของล่ามคนที่ 4 เป็นเรื่องเนื้อหาเกี่ยวกับคำศัพท์ อย่างล่าสุด ไปแปลให้นายกเทศมนตรี แล้วล่ามไม่ค่อยได้ทำบริบทเรื่องเมืองเท่าไร พอท่านพูดคำศัพท์มา เช่น city council ซึ่งภาษาไทยที่ถูกต้องใช้อะไรก็ไม่รู้ จำไม่ได้แล้ว ล่ามก็ไม่มั่นใจ พอติดคำศัพท์สำคัญแบบนี้ ล่ามก็จะแปลอันอื่นไม่ได้เลย จะนั่งคิดไปตลอด แล้วพอถามท่าน ท่านเป็นคน คิดอะไรไว้หมดแล้ว พอพูดออกไปแล้วจะลืมไปเลย จะคิดประโยคใหม่ทันที ท่านก็จะบอกว่าจำไม่ได้ ล่ามก็จะแยะไปเลย อันที่จริงมันเกิดจากล่ามไม่สนิทกับนายกฯ ด้วย แต่ถ้าเป็นล่ามคนอื่นที่มีประสบการณ์และสนิทกับท่าน ก็อาจจะชัดเจนกว่า ตรงนี้เป็นแบบนี้ใช่ไหม คอยทำให้ชัดเจนอยู่ตลอด แล้วค่อยแปลออกไป แต่สำหรับล่าม เนื้อหายังไม่ค่อยรู้ คำศัพท์ก็ไม่ค่อยรู้ เลยไม่รู้จะทำให้ชัดเจนอย่างไร เลยต้องประคองไปเรื่อย ถูกบ้างไม่ถูกบ้าง ปัญหาตรงนี้คิดว่า วิธีแก้คือ ถ้าได้รู้บริบทและเนื้อหามากยิ่งขึ้นเกี่ยวกับการแลกเปลี่ยน จะไม่มีปัญหาอะไร ถ้าล่ามรู้เนื้อหา รู้จักผู้พูดคุ้นเคยกันดี เรื่องล่ามไม่น่าจะเป็นปัญหา ปัญหาส่วนใหญ่ น่าจะเป็นคำศัพท์และไม่รู้เนื้อหา อีกปัญหาหนึ่งคือ คำถามของนักศึกษาบางครั้งจะไม่ชัดเจน นักศึกษาต่างชาติบางคนจะอารมณ์ขวยมาก แล้วคำถามมีแค่นี้เดียว หรือบางที่ก็ถามคำถามซึ่งตัวเองไม่ได้สร้างรูปประโยคไว้ดีๆ ก็ถามออกไป แล้วพยายามปรับคำถามในขณะที่พูดไปด้วย ล่ามก็จะงง เรื่องนี้คิดว่า

เป็นปัญหาหนึ่งซึ่งล่ามต้องบอกนักศึกษาว่า พยายามจะถามแบบนี้ใช้ไหม อันนี้เป็นคำถามที่ต้องการใช้ไหม

ยังมีปัญหาเรื่องที่ต้องไปทำงานโดยที่ไม่ได้เตรียมตัว สมมติล่ามไม่ได้ทำเรื่องแรงงานเลย แล้วมีนักศึกษาบางคนทำเรื่องแรงงาน อยากไปคุยกับเจ้าหน้าที่รัฐ ติดต่อก็ได้ ผู้อำนวยการก็สั่งให้ล่ามไปแปลเลย อีก 20 นาทีล่ามก็ต้องออกไปเลย ถ้าเป็นเรื่องที่ไม่เฉพาะทางเท่าไร ก็พอจะทำได้ แต่ถ้าเกิดเป็นเรื่องเฉพาะทาง ล่ามก็แย่

อีกปัญหาหนึ่ง ช่วงที่ทำกับ CIEE แรกๆ คำศัพท์พวกพรบ. พวกกฎหมายต่างๆ ซึ่งใช้ค่อนข้างบ่อย จะงงมากกว่าเขาใช้คำว่าอะไร ล่ามไม่กล้าแปลออกไป พรบ.น้ำ พรบ.แร่ พรบ.อะไร ถ้าแปลไปให้นักศึกษา แปลไม่ถูกให้นักศึกษาจดไป ไปหาในอินเทอร์เน็ตหาอย่างไรก็ไม่เจอ บางครั้งล่ามใช้วิธีถามผู้พูดเลย บางคนเขาจะรู้ว่าภาษาอังกฤษเรียกว่าอะไร อย่างผู้พูดบางคนทำงานกับ CIEE บ่อย เขาจะรู้ว่าล่ามจะติดศัพท์คำไหน เขาจะบอกเลยว่าภาษาอังกฤษเรียกว่าอะไร

ส่วนปัญหาเรื่องสิ่งแวดล้อม จะพบบ้างบางครั้ง ถ้าเป็นที่ที่ โครงการจัดเตรียมไว้แล้ว อย่างที่โรงสี เป็นสภาพแวดล้อมที่ล่ามควบคุมไว้หมดแล้ว แต่ถ้าไปเจอสภาพแบบกลางตลาดเขียว อันนี้ก็แย่ ใครเป็นใคร เสียงใครไม่รู้ เสียงรถจักรยานยนต์ เสียงรถบัส เสียงประกาศ

หรืออีกแบบหนึ่งคือ บางครั้งเวลาอยู่ในห้องของสถานที่ราชการ เขาจะจัดโต๊ะแบบกว้างมาก โกลกันมาก ล่ามจะควบคุมได้ยาก เพราะปกติเวลาแลกเปลี่ยนแต่ละครั้ง จะพยายามให้นักศึกษานั่งใกล้ๆ กัน แล้วมองเห็นหน้ากันทุกคน ซึ่งจะมีส่วนช่วยล่ามและคนที่ดูแลกระบวนการกลุ่ม ซึ่งต้องมองเห็นและช่วยจัดการกระบวนการได้ เท่าที่ทำมา ถ้าจะให้ดีที่สุด ล่ามต้องอยู่ใกล้ผู้พูดมากที่สุด เพราะถ้าเขาพูดเร็วไป ล่ามก็จะสื่อสารกับเขาได้ ถ้าอยู่ไกลเกิน ล่ามจะจัดการผู้พูดไม่ได้เลย เขาก็พูดของเขาไปเรื่อยเปื่อย หยุดก็หยุดไม่ได้

สิ่งแวดล้อมที่เจออีกอย่างหนึ่งก็คือ เวลาไปคุยกับชาวบ้าน ในกรณีชาวบ้านที่นักศึกษาไปคุยด้วยหลายครั้งแล้ว เขาจะเริ่มเข้าใจว่าการแลกเปลี่ยนของโครงการเป็นอย่างไร แต่ในหมู่บ้านที่ล่ามเพิ่งเข้าไป วันแรกๆ จะเหตุการณ์ที่คนหนึ่งพูดยังไม่ทันจบประโยค อีกคนพูดตามขึ้นมา ส่วนใหญ่จะเป็นผู้สูงอายุ ยายจะนั่งบ่น เคี้ยวหมากไป นักศึกษาก็จะถามว่ายายเขาพูดอะไร ล่ามก็ต้องบอกว่า ยายอย่าเพิ่งพูด แต่บางทีบอกเขาแล้ว บอกเท่าไรก็ไม่เข้าใจ ก็จะพูดไปเรื่อยๆ แบบนี้จะควบคุมยากมาก แต่ถ้าเจอแบบมีผู้ใหญ่บ้านมาหรือมีคนจากองค์กรพัฒนาเอกชนนั่งอยู่ด้วย เขาก็จะปล่อยให้คนกลุ่มนี้พูด แต่ถ้าเป็นชาวบ้านจริงๆ ล้วนๆ ก็จะแย่งกันพูด

ในความคิดเห็นของล่ามคนที่ 4 คุณสมบัติที่พึงประสงค์ของล่ามในงานด้านนี้คือ ข้อหนึ่งสำคัญที่สุดเลยคือ ภาษาอังกฤษ ต้องเก่งมากเลย เพราะล่ามไม่ได้แปลจากไทยเป็นอังกฤษอย่างเดียว บางทีล่ามต้องแปลจากอังกฤษเป็นไทยให้ชาวบ้านฟัง ซึ่งนักศึกษาจะถามแบบไม่เกรงใจคน

ไทย ใช้คำศัพท์ใช้ภาษายาก บางครั้งอาจเป็นคำศัพท์ง่าย ๆ แต่เข้าใจยากในบริบทไทย แล้วบางทีใช้สำนวน ซึ่งลุ่มไม่เคยศึกษามา ลุ่มก็จจะง เลยคคคว่าภาษามาเป็นอันดับหนึ่ง

อย่างที่สองคือ ความจำและสมาธิต้องดีมาก ถ้าทำแบบพูดพร้อม ต้องแปลไปด้วยฟังไปด้วย เพราะฉะนั้นต้องมีสมาธิดี

อย่างที่สามคือ ต้องมีความรู้เรื่องสิ่งที่จะแปล ต้องศึกษามาก่อน

4.3.5 ลุ่มคนที่ 5 ภาษาปฏิบัติการคือ ภาษาอังกฤษและภาษาไทย ภาษาแม่คือ ภาษาอังกฤษ

ลุ่มคนที่ 5 ไม่เคยเรียนแปลหรือลุ่มมาก่อนเลยเลย กลับมาเริ่มงานที่ประเทศไทยเมื่อ พ.ศ. 2537 แล้วมีรองอธิการบดีในสมัยนั้นเสนอว่า เวลาจะเรียนเรื่องอะไร ก็ให้คุยกับเจ้าของเรื่อง นั้นจริงๆ ดีไหม ผมก็กำลังเตรียมวิชาใหม่คือ วรรณคดีไทย ผมเริ่มเป็นลุ่มกับวิชานั้น เคยแปลให้ ศรีดาวเรือง สุชาติ สวัสดิ์ศรี ชาติ กอภจิตติ เขาพูดภาษาอังกฤษไม่ค่อยได้ ตอนนั้นผมก็เริ่มเป็นลุ่มโดยถูกสถานการณ์บังคับ แต่ไม่เคยเรียนหลักการแปล หลักการเป็นลุ่มเลย รวมเวลาแล้วประมาณ 14 ปีได้

การทำงานลุ่มในโครงการ CIEE ต้องทำลุ่มทั้งแบบพูดตามและพูดพร้อม แล้วแต่สถานการณ์ เพราะหน้าที่ของลุ่มตอนเป็นลุ่มคือ ให้คนสองกลุ่มสื่อสารกันให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ให้เชื่อมอะไรสักอย่าง ดังนั้น มันไม่ใช่เรื่องลุ่มอย่างเดียว วิธีการคือ ไปคุยกับคนที่จะต้องแปลประมาณ 15-20 นาทีก่อนแปล เพื่อที่จะรู้ว่าเรื่องนั้นไปถึงไหนอย่างไร แล้วก็เอาข้อมูลนั้นมาแทรกบางครั้ง อาจจะไม่แปลก็ได้ แต่เตรียมกับผู้พูดว่า พูดถึงเรื่องนี้ดีไหม และถ้าหากว่าอยากจะให้คนรู้สึกเข้าถึง ต้องเป็นแบบพูดพร้อม

แต่มีอุปสรรคในการทำลุ่มแบบพูดพร้อมหลายอย่าง ลุ่มต้องนั่งใกล้ๆ คนที่กำลังพูดอยู่ ถ้ามีลุ่มคนเดียว แต่มีสองฝ่าย ลุ่มอาจจะต้องขยับตัวไปนั่งกับฝั่งนี้ที่ฝั่งนั้นที่ แต่บางครั้งมันไม่สะดวก ถ้ามันวงใหญ่ ดังนั้นบางครั้งต้องใช้แบบพูดตาม แต่ที่จริงแล้ว ช่วงหลังๆ ก็จะไม่ค่อยได้ใช้ ถ้ามันยาวมาก ก็จะไม่ค่อยได้ คิดว่าน่าจะเจต แต่ไม่ได้เจต แล้วก็จำแบบคร่าวๆ มาก ตัวเองรู้สึก ว่าทั้งสองฝ่ายไม่ได้ข้อมูลที่เขาน่าจะได้ ดังนั้นถ้าเลือกได้ จะทำแบบพูดพร้อมมากที่สุด สำหรับงานแบบนี้ ถ้าเป็นงานอย่างอื่นอาจจะไม่ต้องทำก็ได้ แต่พูดพร้อมแบบนี้มันไม่ใช่อยู่ในตัว มันอยู่ในชีวิตจริง ลุ่มต้องจัดจ้จหวะ

อีกเหตุผลที่เลือกทำลุ่มแบบพูดพร้อมเพราะมันเร็วกว่าด้วย แบบพูดตามช้ากว่า ลุ่มประเมินมาตลอด ถ้าเป็นแบบพูดตามจะใช้เวลาเพิ่มประมาณสองเท่า แต่ถ้าทำพูดพร้อมก็ใช้เวลา น้อยลงประมาณหนึ่งส่วนสาม จากการประมาณเอา

ในการเลือกทำ ล่ามแบบไหน บางครั้งสถานการณ์เลือกให้ เพราะว่าบางครั้งไม่ว่าจะคิดมากแค่ไหนก็ทำพูดพร้อมยาก ต้องมีล่ามสองคน ถ้ามีคนกลุ่มใหญ่สองกลุ่ม ที่ทำไม่ได้เลยคือ เวลาอยู่ในการประชุม ที่ไม่ได้จัดเพื่อเราโดยเฉพาะ ยากมาก ถ้าให้ทำแบบนี้อยู่ในตู้ดีกว่า ล่ามต้องฟัง แล้วก็กระซิบๆ สรุปรๆ ไม่ชอบเลย ส่วนมากจะบอกว่า ไม่ทำดีกว่า แต่ถ้าจำเป็น เช่น ล่ามต้องไปที่ศาลปกครองภาคการศึกษา ก็ได้ไปด้วย ก็ให้นักศึกษาเอียงเข้ามา ล่ามก็กระซิบ พอผู้พิพากษาพูดต่อ ก็กระซิบต่อ แต่กรณีนี้ถือว่าจำเป็น เพราะเขาอยากรู้ว่าเกิดอะไรขึ้น ผู้พิพากษากำลังพูดอะไรอยู่

ลักษณะเฉพาะของล่ามในโครงการ CIEE คือ ล่ามต้องสร้างความสัมพันธ์ส่วนตัวกับทั้งสองฝ่าย เพราะล่ามอยากให้คนเข้าถึงกัน ดังนั้น ถ้าอยู่ในตู้แล้วแปล ก็ไม่ต้องเข้าถึงกันก็ได้ ไม่ได้เป็นวัตถุประสงค์ อันนั้นก็เป็นเรื่องเนื้อหาสาระ เรื่องข้อมูล แบบนี้ไม่ใช่เรื่องข้อมูลอย่างเดียว

ในการทำล่ามแต่ละครั้ง ล่ามมีบทบาทอื่นด้วยคือ ในการสร้างความเข้าใจนั้นไม่ใช่เรื่องแปลอย่างเดียว เป็นเรื่องจังหวะ ล่ามต้องดูออกว่าแต่ละกลุ่มแต่ละฝ่าย เขาคิดอะไร แล้วต้องพยายามอ่านและสร้างจังหวะ บางครั้งสร้างจังหวะ บางครั้งรอจังหวะ แต่เรื่องนี้ในโครงการเรียกกันเองว่า facilitative translation เพราะว่าทั้งสองกลุ่มไม่รู้จะเข้าถึงกันอย่างไร ดังนั้น ล่ามต้องช่วยทั้งสองกลุ่มจัดการภายในกลุ่มด้วย ก็แสดงว่า ต้อง facilitate และ translate พร้อมกัน

และ โครงการก็มีอัตราค่าตอบแทนล่ามต่างกัน ถ้าเป็น translation หรือ interpretation อย่างเดียวเป็นอัตราหนึ่ง แต่ถ้าเป็น facilitate และ translate ก็แพงกว่า แต่หลายคนไม่เข้าใจ ในกรณีที่จ้างคนนอกมา

ปัญหาที่พบบ่อยในการทำงานร้อยละ 80 เป็นเรื่องสิ่งแวดล้อม ต้องจัดสิ่งแวดล้อมอย่างถูกต้อง ถ้าเรื่องนี้ผ่านแล้ว อย่างอื่นไม่มีผลมาก ขึ้นแรก ก่อนมีคณบดี ต้องวางแผนว่า จะจัดอย่างไร ต้องเตรียมคนไว้คอยดูแลเรื่องเสียงรบกวนด้วย ถ้าจัดการเรื่องนี้ได้ ปัญหามันไม่ใช่เรื่องล่าม แต่เป็นปัญหาอย่างอื่นที่เกี่ยวข้องกับการทำล่าม เช่น ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดในสองฝ่ายนั้น ไม่เข้าใจในวัตถุประสงค์ที่เข้ามา ไม่ชัดเจนในประเด็น อย่างสิ่งที่นักศึกษาหรือชาวบ้านไม่เข้าใจ อีกฝ่ายหนึ่งก็พูดนอกประเด็น เขาอาจจะคิดว่าล่ามแปลไม่เข้าใจ แปลไม่ดี ถึงล่ามจะแปลดี แต่คนพูดพูดนอกประเด็น ถ้าเป็นแบบนี้ บางครั้งก็แปลตามไป แต่บางครั้งก็บอกเขาด้วยว่า คนคนนี้นำกำลังพูดนอกประเด็น เพื่อเป็นการแจ้งให้เขาทราบ

แต่คิดว่างานของล่ามไม่ใช่เรื่องล่าม หัวข้อใหญ่คือ คนเข้าถึงคน ล่ามเป็นปัจจัยหนึ่ง แต่ต้องรู้วัตถุประสงค์ของกลุ่ม มีความชัดเจนภายในกลุ่มเอง

ในความคิดเห็นของล่ามคนที่ 5 คุณสมบัติที่พึงประสงค์ของล่ามในงานด้านนี้คือ ต้องทำให้ทั้งสองฝ่ายรู้สึกสบายใจมากพอสมควร เช่น บางครั้งล่ามก็นั่งใกล้ๆ ชาวบ้านที่กำลังพูด ก็จะใช้

มือแต่ละข้าง ช่วยจัดจิ้งหะด้วย จะทำให้เขารู้สึกสบายใจ ไม่น่ากลัว รู้สึกว่าคุยกับคนพวกนี้ได้ จากนั้นล่ำมาก็เตรียมเขาก่อน เล็กน้อย

สำหรับนักศึกษา เขาก็ต้องสู้กับสิ่งรบกวนและความอึดอัดทางร่างกาย อาจจะมีแมลงกัด หงุดหงิด นิ่งนานๆ ไม่ได้ ดังนั้น ต้องหาวิธีที่จะทำให้เขาลืมเรื่องพวกนี้ แล้วเข้าถึงสิ่งที่กำลังคุยกัน อยู่ เข้าถึงอีกฝ่ายได้ ดังนั้น ล่ำมก็ต้องดูแลความสบายใจของทั้งสองฝ่าย คนที่เริ่มหงุดหงิดเรื่องนึ่ง ล่ำมอาจจะบอกเขาว่า เตี๋ยวๆ ใจเย็นๆ ไม่ใช่บอกเขาว่า เตี๋ยวมีพัก โดยส่วนตัวไม่ชอบการพักมาก เพราะถ้าคุยกับชาวบ้าน ยิ่งคุยนาน ยิ่งเข้าเรื่อง แต่ถ้ามีพักบ่อยๆ ความกดดันในทางดีก็จะหายไป ไม่มีอะไรสุก (ripe) ต้องให้ทั้งสองฝ่ายอดทน แล้วทุกคนจะรู้สึกสบายใจกว่าในตอนท้าย แต่ถ้ามีพักหลายๆ ครั้ง แล้วทั้งสองฝ่ายเข้ากันไม่ค่อยได้ ทั้งสองฝ่ายก็จะเบื่อ แล้วไม่พอใจ ดังนั้นต้อง ทรมานเขาเล็กน้อย ให้เขาอดทนบ้าง แล้วทั้งสองฝ่ายจะรู้สึกสบายใจ แม้ว่าร่างกายจะทรมานบ้าง แต่เมื่อเดินออกจากที่นั่นก็จะรู้สึกดีในท้ายที่สุด

เรื่องที่สองคือ จัดจิ้งหะให้ถูกต้อง เช่น สมมติว่าชาวบ้านพูด ไม่รู้ไปเรื่องไหน อาจจะต้อง ดึงเขากลับมา ล่ำมคิดเรื่องความกดดัน (pressure แบบดี เหมือนใน pressure cooker) ล่ำมก็ พยายามสั่งให้กดดันให้เต็มที่ จนแบบว่าคนร้องไห้ได้ ถ้าคนร้องไห้ได้ ก็รู้สึกว่าเข้าถึง แต่ถ้า ชาวบ้านพูดนาน แล้วพูดนอกประเด็นมาก ความกดดันนั้นก็กำลังลด ถ้านักศึกษาเริ่มหงุดหงิดหรือ คุยกันเอง ความกดดันก็ลด ล่ำมต้องพยายามให้มันร้อนที่สุด ดังนั้น ถ้ามีเรื่องอะไรมารบกวน หมา หรือไก่เดินมา ทุกคนหัวเราะ ก็แสดงว่าสิ่งนี้ลด แต่อันนี้เกี่ยวกับจิ้งหะด้วย บางครั้งให้ชาวบ้าน หยุดพูด แล้วถามคำถามอย่างอื่นตรงๆ เพื่อที่จะให้เขากลับมาเข้าเรื่อง แล้วก็สุก (ripe) ซึ่งเป็น ภาษาที่ใช้ในโครงการ นักศึกษาสูงหรือการแลกเปลี่ยนสูง ทั้งสองฝ่ายสูง เพราะว่าถ้ามันดิบๆ อยู่ ก็ไม่อร่อย ทุกคนก็รู้สึก ล่ำมก็รู้ตลอดด้วย น่าจะมากกว่าคนอื่นด้วย

เรื่องที่สาม ต้องอดทน ต้องลืมหิว แต่ไม่ลืมหิวความสนุกนั้นที่กำลังเกิดขึ้น ไม่ได้คิดถึงตัวล่ำม เอง เพราะบางครั้งถ้าล่ำมนั่งตรงนี้ แล้วชาวบ้านนั่งตรงข้าม นักศึกษาอาจจะมองล่ำม เพราะว่า ล่ำมกำลังพูดอยู่ตลอด ดังนั้น บางครั้งล่ำมก็เปลี่ยนที่นั่ง แล้วก็จะไม่มองนักศึกษา เพื่อที่จะให้เขา มองคนที่กำลังคุยอยู่ด้วย อยากจะให้ทั้งสองฝ่ายใช้สรรพนามที่ถูกต้อง เช่น ถามว่า คุณคิดอย่างไร ไม่ใช่ถามว่า เขาคิดอย่างไร ล่ำมไม่อยากให้เป็นอย่างนั้น ล่ำมเป็นแค่สื่อชนิดหนึ่งที่ทำให้เขาเข้าหา กันได้

4.3.6 ผลการสังเกตจากการทำล่ำมในโครงการ CIEE ของผู้วิจัย

ประเภทของล่ำมที่ใช้ในโครงการ CIEE

โดยส่วนมากแบ่งได้เป็นสามประเภทด้วยกัน คือ ล่ำมพูดตาม ล่ำมพูดพร้อม และล่ำม ติดตาม สองประเภทแรกใช้ในงานที่นักศึกษาต้องไปสัมภาษณ์ชาวบ้านหรือเจ้าหน้าที่ของ

หน่วยงานต่างๆ ด้วยวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์เหล่านี้ นักศึกษาต้องการบันทึกคำพูดของผู้พูดแบบคำต่อคำ เพื่อนำไปใช้ในการอ้างถึงในรายงาน ดังนั้น ในการเลือกใช้การทำล่ามทั้งสองประเภทนี้ขึ้นอยู่กับความสะดวกของ สถานที่ สิ่งแวดล้อม และตัวผู้พูด ในทางปฏิบัติจริง ล่ามจึงต้องพิจารณาสถานที่และสิ่งแวดล้อมก่อนว่า สามารถทำการล่ามแบบใดได้ และสอบถามผู้พูดว่า ผู้พูดสะดวกที่จะให้ล่ามแปลแบบใด เช่น ผู้พูดเคยชินกับการที่มีคนพูดไปพร้อมๆ กับที่ตนเองพูดอยู่ด้วยหรือไม่ หรือผู้พูดสะดวกที่จะหยุดพูดทีละ 2-3 ประโยคเพื่อให้ล่ามแปลหรือไม่ เมื่อสอบถามผู้พูดแล้ว ล่ามจึงเลือกที่จะใช้การทำล่ามประเภทใด แต่อย่างไรก็ตาม ในการทำงานครั้งนี้ โครงการได้จัดเตรียมเครื่องบันทึกเสียงให้นักศึกษาใช้บันทึกเสียงของทั้งล่ามและผู้พูดไว้ เพื่อใช้เป็นข้อมูลอ้างอิงในการเขียนรายงานด้วย ส่วนล่ามติดตามนั้น ล่ามต้องช่วยอำนวยความสะดวกในการติดต่อและนัดพบกับผู้พูดแต่ละคนให้กลุ่มนักศึกษา อีกทั้งช่วยเหลือในการใช้ชีวิตในหมู่บ้านระหว่างช่วงที่ไปทำการสัมภาษณ์

บทบาทของล่ามที่นอกเหนือจากการเป็นผู้แปลภาษา

จากการไปทำงานล่าม ผู้วิจัยได้รับการบอกไว้ตั้งแต่ต้นจากผู้อำนวยความสะดวกว่า การทำงานครั้งนี้ มีหน้าที่เพียงแปลอย่างเดียว ไม่ต้องช่วยเรื่องอื่นมาก เพราะกลุ่มนักศึกษาและชาวบ้านที่ต้องไปสัมภาษณ์นี้ถือว่าเป็นกลุ่มที่เข้าใจกระบวนการทำงานดีแล้ว มีประสบการณ์ในการแลกเปลี่ยน เช่นนี้ ดังนั้น ล่ามอาจจะไม่ต้องทำหน้าที่อื่นนอกจากการแปลภาษา

เมื่อไปทำงานจริง ผู้วิจัยพบว่า นักศึกษากลุ่มที่ไปทำงานด้วยนั้นมีทักษะการทำงานกลุ่มสูง มีการวางแผนการสัมภาษณ์ในแต่ละครั้งไว้เป็นอย่างดี ภายในกลุ่มมีการแบ่งหน้าที่ของสมาชิกแต่ละคนไว้ว่า ใครจะเป็นผู้ถามนำ ใครจะถามประเด็นใด ใครเป็นผู้ถามเรื่องรายละเอียด และใครเป็นผู้สรุป อีกทั้งนักศึกษามีความเข้าใจธรรมชาติของชาวบ้านในชนบทไทยอย่างลึกซึ้ง

เมื่อไปสัมภาษณ์ผู้พูดที่คุ้นเคยกับกระบวนการทำงานของโครงการ CIEE การทำล่ามจะง่ายมาก เพราะถ้านักศึกษาถามคำถามที่ชัดเจน เข้าใจง่าย ผู้พูดก็จะตอบคำถามได้อย่างตรงประเด็น ไม่วกวน หรือซับซ้อน

แต่เมื่อต้องเผชิญกับผู้พูดที่ไม่เคยมีประสบการณ์การแลกเปลี่ยนกับนักศึกษามาก่อน ก็เกิดปัญหาต่างๆ ขึ้น โดยที่ล่ามในขณะทำงานนั้น ก็รู้สึกว้าว ถ้าตนเองสามารถมีบทบาทอื่นได้อาจจะช่วยให้การสัมภาษณ์หรือแลกเปลี่ยนนั้นประสบผลสำเร็จมากกว่าที่เกิดขึ้น แต่เนื่องด้วยผู้วิจัยได้รับการบอกมาแล้วว่า ไม่ต้องทำอย่างอื่นนอกจากการแปล อีกทั้งไม่มีประสบการณ์ในการช่วยจัดกระบวนการกลุ่มเช่นนี้มาก่อน จึงเกรงว่า ผลที่เกิดขึ้นจากการเข้าไปช่วยเหลือของล่ามอาจจะไม่ใช่ผลตามที่นักศึกษาหรือชาวบ้านต้องการ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงไม่ได้มีบทบาทอย่างอื่นนอกจากการแปล

ปัญหาที่พบในการทำงาน และแนวทางแก้ไข

1. ไม่มีเวลาเตรียมตัวกับผู้พูดก่อน เนื่องจากผู้วิจัยเดินทางไปกับกลุ่มนักศึกษาตลอดเวลา จึงทำได้เพียงเตรียมตัวกับกลุ่มนักศึกษาว่า วัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ในแต่ละครั้งคืออะไร ต้องการข้อมูลในเชิงใด เนื้อหาการสัมภาษณ์มีอะไรบ้าง แต่สำหรับผู้พูดนั้น เนื่องด้วยข้อจำกัดด้านเวลา ทั้งของกลุ่มนักศึกษาเอง และของตัวผู้พูดด้วย ทำให้เมื่อพบกับผู้พูด ก็ต้องเริ่มการสัมภาษณ์ทันที ผู้วิจัยจึงไม่มีเวลาได้เตรียมเนื้อหากับผู้พูด ไม่ทราบว่าคุณผู้พูดจะตอบไปในทางใด หรือมีความคิดเห็นเช่นไรกับแต่ละประเด็นที่นักศึกษาถาม

2. ควบคุมสิ่งแวดล้อมไม่ได้ เนื่องจากการสัมภาษณ์แต่ละครั้งจะเกิดขึ้นที่บ้าน หรือสถานที่ทำงานของผู้พูด ซึ่งแปลว่า ถ้าไม่ได้เกิดขึ้นในหมู่บ้าน ก็จะเป็นทุ่งนาหรือริมแม่น้ำ ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมที่สำคัญที่สุดคือ เสียง ในกรณีที่อยู่ในชุมชน จะมีเสียงรถทุกชนิด สัตว์หลากหลายชนิด และผู้คนอีกมากมาย จากการไปทำงานในครั้งนี้ เมื่อเสียงรบกวนเริ่มมากขึ้น นักศึกษาและผู้พูดจะรู้สึกเพียงว่า เสียงดัง แต่ทั้งสองฝ่ายยังฟังถามได้ชัดเจน จึงไม่กระทบกับผู้สัมภาษณ์มากนัก แต่สำหรับล่าม ผู้วิจัยยังคงได้ยินเสียงของทั้งสองฝ่ายเช่นกัน แต่เสียงรบกวนที่มากเกินไปนั้น ทำให้สมองประมวลผลได้ช้าลง แปลช้าลง จับใจความได้น้อยลง จนถึงระดับที่ผู้วิจัยไม่สามารถแปลต่อได้ ผู้วิจัยจะหยุดแปล ในขณะนั้นเอง นักศึกษาและผู้พูดจึงจะรู้ว่า เสียงนั้นรบกวนล่ามมากเกินไปแล้ว จึงจะมีผู้ไปจัดการแก้ไขเสียงรบกวนนั้น

3. จำนวนผู้พูดมากกว่าหนึ่งคน ปัญหาที่เกิดจากสถานการณ์นี้มีสองประการด้วยกัน ประการแรก เมื่อมีผู้พูดมากกว่าหนึ่งคน และคนใดคนหนึ่งไม่ค่อยคุ้นเคยกับการใช้ล่ามนัก เมื่อล่ามกำลังทำการแปลตามของผู้พูดคนแรกอยู่ ผู้พูดอีกคนก็จะพูดแทรกขึ้นมา ล่ามจึงไม่สามารถจะเก็บข้อมูลแล้วนำมาแปลได้ทั้งหมด ผู้วิจัยสันนิษฐานว่า กรณีนี้เกิดจากการที่ผู้พูดคุ้นเคยกับการแลกเปลี่ยนในวงสนทนาที่มีแต่ชาวไทย ซึ่งถึงแม้ว่าจะมีผู้อื่นพูดอยู่ เมื่อตนพูด ก็จะมีใครสักคนในที่นั่งนั้นฟังอยู่ แต่ในการทำงานเช่นนี้ ล่ามต้องอธิบายว่า ฝ่ายผู้สัมภาษณ์มีเพียงล่ามคนเดียวเท่านั้นที่เข้าใจภาษาไทย ดังนั้น ผู้พูดต้องรอให้ล่ามแปลเสร็จก่อน ตนจึงจะพูดต่อได้

ประการที่สอง เมื่อผู้พูดที่มานั้นมีความขัดแย้งกันทางความคิดหรืออุดมการณ์ จึงจะเกิดปัญหาในการเบี่ยงเบนประเด็นได้ง่ายมาก เนื่องจากต่างฝ่ายต้องการแสดงความคิดเห็นของตนให้คนภายนอกได้รับรู้ ด้วยการพยายามพูดขัดแย้งกับอีกฝ่าย โดยไม่สนใจว่า คำถามของนักศึกษาคืออะไร ในบางครั้งถึงขั้นขัดแย้งกันจนเกิดอารมณ์โมโหรุนแรง จนในที่สุดทำให้การสัมภาษณ์ครั้งนั้นไม่ประสบผลสำเร็จ

4. จำนวนชั่วโมงที่ทำงานต่อวัน เนื่องจากข้อจำกัดทางด้านเวลา นักศึกษาแต่ละกลุ่มมีเวลาในการอยู่ในหมู่บ้านแค่ 4-5 วัน แต่มีผู้ที่ต้องการสัมภาษณ์มากกว่า 10 คน ดังนั้น ในแต่ละวันจึงต้องมีการสัมภาษณ์อย่างน้อยสองครั้ง จากการทำงานครั้งนี้ของผู้วิจัย จำนวนชั่วโมงทำงานต่อ

วันเฉลี่ยคือ 5 ชั่วโมง แต่บางวันก็อาจจะมากถึง 7-8 ชั่วโมงได้ ดังนั้น ล่ามต้องเตรียมพร้อมรับสถานการณ์เช่นนี้อยู่ตลอดเวลา วิธีเตรียมตัวคือ ถนอมเสียงของตน ด้วยการไม่พูดเสียงดัง ดื่มน้ำมากๆ ตลอดทั้งวัน อีกทั้งต้องรักษาสุขภาพ เมื่อไปทำงานในหมู่บ้านซึ่งมีสภาพอากาศที่แตกต่างจากอากาศในเมืองใหญ่ อาจเกิดการเจ็บป่วยเล็กน้อยซึ่งมีผลกระทบต่อผลของการทำงานได้ สุดท้ายคือ ต้องพยายามพักผ่อนให้มากที่สุด

5. ภาษาถิ่น เนื่องจากการทำงานครั้งนี้ ผู้วิจัยต้องทำการล่ามจากภาษาถิ่นของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งผู้วิจัยมีความสามารถในการฟังและเข้าใจประมาณร้อยละ 80-90 แต่มีความสามารถในการพูดเพียงร้อยละ 20-30 เท่านั้น ปัญหาที่เกิดขึ้นประการแรกคือ ในการทำงานล่ามต้องถามซ้ำเพื่อยืนยันความหมายกับของคำหรือประโยคที่ล่ามไม่เข้าใจกับผู้พูด ประการนี้ถือว่ามีผลกระทบต่อการทำงานแต่ประการหนึ่งคือ ผู้พูดบางคนที่ไม่คุ้นเคยกับการทำงานของโครงการ CIEE บางคนอาจพูดภาษาไทยภาคกลางไม่ได้ หรือบางคนอาจคาดหวังให้ล่ามซึ่งเป็นคนไทยเพียงคนเดียวในกลุ่มที่เข้ามาในหมู่บ้าน ต้องสามารถเข้าใจและพูดภาษาถิ่นได้ด้วยนั้น คนกลุ่มนี้อาจเกิดอคติกับกลุ่มนักศึกษาโดยรวม ทำให้ในการสัมภาษณ์ผู้พูดกลุ่มนี้อาจไม่เปิดเผยข้อมูลบางอย่างให้นักศึกษารู้ ความสามารถในการใช้ภาษาถิ่นของล่ามจึงมีผลต่อความสำเร็จในการสัมภาษณ์แต่ละครั้งด้วย วิธีแก้ไขของผู้วิจัยคือ ถ้าเป็นไปได้ พยายามเข้าไปคุยกับผู้พูดก่อนการสัมภาษณ์ เพื่อแนะนำตัวว่า ตนเองเป็นใครมาจากไหน เข้าใจภาษาถิ่นมากน้อยเพียงไร ก็จะทำให้ผู้พูดรู้สึกไว้เนื้อเชื่อใจ และพร้อมจะเปิดเผยข้อมูลที่กลุ่มนักศึกษาต้องการมากยิ่งขึ้น

4.4 สรุปผลการวิจัย

4.4.1 การใช้ล่ามขององค์กรพัฒนาเอกชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย

องค์กรพัฒนาเอกชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยมีการติดต่อสื่อสารเพื่อศึกษา และแลกเปลี่ยนความรู้กับชาวต่างชาติมากกว่า 40 ปีแล้ว การใช้ล่ามในช่วงแรกจะใช้ในกรณีที่ตัวแทนของหน่วยงานต่างชาติเข้ามาศึกษางานกับองค์กรในประเทศไทย ล่ามที่ใช้เป็นล่ามที่หน่วยงานเหล่านั้นจัดหาเอง ล่ามส่วนมากไม่มีความเข้าใจในบริบทการทำงานขององค์กรพัฒนาเอกชนมากนัก เพียงแต่เป็นผู้มีความสามารถทางภาษาเท่านั้น เมื่อนักพัฒนาเอกชนทราบว่า ล่ามไม่มีประสบการณ์ในการแปลเนื้อหาเรื่องนี้ ก็จะใช้วิธีทบทวนเนื้อหาหลังจากการแลกเปลี่ยนหรือสัมภาษณ์ในแต่ละครั้ง เพื่อสร้างความมั่นใจว่า ชาวต่างชาติเข้าใจเนื้อหาและข้อมูลตรงกับที่ทางองค์กรต้องการสื่อสาร อีกทั้งยังเป็นการช่วยสร้างความเข้าใจให้ตัวล่ามในกรณีที่ไม่เข้าใจในประเด็นที่ทำงานด้วย

ในปัจจุบัน การใช้ล่ามขององค์กรพัฒนาเอกชนในประเทศไทยจะใช้ในกรณีที่มีการประชุม นานาชาติ ซึ่งภาษากลางที่ใช้ในการประชุมเป็นภาษาอังกฤษ แต่จะไม่มี การจ้างล่ามอาชีพแต่อย่างใด ส่วนมากจะใช้เจ้าหน้าที่ในองค์กรเองที่มีความสามารถทางภาษาอยู่บ้าง เพราะมีความเข้าใจในบริบทและเนื้อหาอยู่แล้ว

จากมุมมองของผู้ที่ทำงานในวงการนี้ คุณสมบัติของล่ามที่ทำงานการศึกษาการพัฒนา เอกชนที่สำคัญที่สุดคือ ต้องมีความเข้าใจในเนื้อหาและบริบทของงานที่ตนเองแปล ไม่จำเป็นต้องมีความสามารถทางภาษาดีมากก็ได้ เพราะถ้าเข้าใจภาพรวมและบริบทแล้ว ก็จะสามารถอธิบาย ประเด็นยากๆ ด้วยการใช้คำศัพท์ง่ายๆ ได้

4.4.2 การใช้ล่ามในโครงการ CIEE ประเทศไทย

โครงการ CIEE ประเทศไทยมีการจัดการเรียนสองลักษณะด้วยกันคือ การเรียนแบบ บรรยายในห้องเรียน และการเรียนแบบปฏิบัติในพื้นที่จริง ผู้สอนจำนวนมากไม่สามารถสื่อสาร ด้วยภาษาอังกฤษได้ จึงมีความจำเป็นในการใช้ล่าม

ล่ามที่ใช้ในโครงการมาจากสองแหล่งคือ เจ้าหน้าที่ประจำของโครงการที่มีความสามารถ ในการทำล่าม และล่ามที่จ้างมาจากภายนอกหน่วยงาน ความแตกต่างของล่ามทั้งสองแบบนี้คือ ล่ามกลุ่มแรกเป็นเจ้าหน้าที่ประจำซึ่งมีความเข้าใจในกระบวนการการเรียนรู้อันของนักศึกษาใน โครงการตั้งแต่เริ่มแรก มีความเข้าใจในภูมิหลังของกลุ่มนักศึกษา จึงมักไม่ค่อยเกิดปัญหาในการ ทำหน้าที่ล่าม แต่ล่ามกลุ่มที่สอง ซึ่งเป็นล่ามที่จ้างจากภายนอกนั้น อาจเกิดปัญหาในการทำงาน ได้ ในกรณีที่ตัวล่ามไม่เข้าใจกระบวนการทำงานและกระบวนการเรียนรู้อันของนักศึกษาในโครงการ ล่ามจึงอาจสร้างความไม่สบายใจในขณะทำงานให้กับทั้งตัวนักศึกษาเองและกับผู้ที่นักศึกษาไป แลกเปลี่ยนหรือสัมภาษณ์ด้วย

จำนวนและคุณภาพของล่ามที่โครงการใช้อยู่ในปัจจุบันถือว่า เพียงพอ ในด้านจำนวนนั้น ในขั้นตอนการวางแผนจะทำการแบ่งกลุ่มนักศึกษาไม่ให้มีจำนวนกลุ่มมากเกินไป เพื่อที่จะจัดหา ล่ามได้เพียงพอ สำหรับในด้านคุณภาพก็จะจัดสรรล่ามตามความสามารถให้เหมาะสมกับหัวข้อที่ ต้องไปแปล เช่น หัวข้อที่ซับซ้อนหรือนักศึกษากลุ่มใหญ่ก็จะใช้ล่ามที่เป็นเจ้าหน้าที่ประจำซึ่งมี ประสบการณ์มาก ส่วนหัวข้อที่นักศึกษาอาจจะรู้อยู่บ้างแล้วก็สามารถใช้ล่ามที่จ้างจากภายนอก ได้

สำหรับการประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้นั้น โครงการเคยประเมินคุณภาพของล่ามด้วย การใช้แบบสอบถามให้นักศึกษารอกข้อมูล แต่เนื่องจากข้อมูลที่ได้เป็นข้อมูลเดียวกับที่โครงการ ทราบเกี่ยวกับตัวล่ามแต่ละคนอยู่แล้ว จึงเลิกใช้วิธีนี้ไป ในปัจจุบัน การประเมินความพึงพอใจของ

นักศึกษา จึงใช้วิธีสอบถามแบบปากเปล่า เนื่องจากจะได้ข้อมูลที่ไม่ต่างจากการกรอกแบบสอบถาม และยังประหยัดเวลาด้วย

4.4.3 สภาพการทำงานของกลุ่ม ปัญหาที่เกิดขึ้น และแนวทางแก้ไข

จากการสัมภาษณ์กลุ่มประจำของโครงการ CIEE จำนวน 5 คน และการสังเกตจากการทำงานกลุ่มของผู้วิจัยพบว่า กลุ่มจะได้ทำงานในหัวข้อเดิม ที่ไม่เปลี่ยนแปลงไปมากนัก ชาวบ้านหรือเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานต่างๆ ส่วนมากมีความคุ้นเคยกันอยู่แล้ว มีเพียงกลุ่มนักศึกษาที่จะเปลี่ยนไปทุกภาคการศึกษา จึงทำให้ไม่ต้องมีการเตรียมตัวมาก สามารถเลือกใช้วิธีการทำกลุ่มที่ตนเองถนัดได้ (ในกรณีที่ไม่ใช่การสัมภาษณ์เพื่อนำข้อมูลไปทำรายงาน) โดยประเภทของการทำกลุ่มที่ใช้กันมากคือ การทำกลุ่มแบบพูดตาม และการทำกลุ่มแบบพูดพร้อมที่ไม่ใช้อุปกรณ์ โดยเฉพาะวิธีหลังนี้ กลุ่มนิยมใช้มากที่สุด เนื่องจากกลุ่มไม่ต้องเผชิญปัญหาในการจดจำข้อมูลมากมาย และยังเป็นกรดีต่อนักศึกษา ในกรณีที่นักศึกษาต้องการใช้คำพูดที่ถูกต้องแบบคำต่อคำของผู้พูดไปใช้ในการทำรายงานด้วย

ประเด็นที่น่าสนใจคือ ในการทำงานแต่ละครั้ง กลุ่มที่ทำงานในโครงการนี้ จะมีบทบาทมากกว่าการเป็นผู้แปลภาษา กล่าวคือ กลุ่มต้องทำหน้าที่ในการผลักดันให้กระบวนการการเรียนรู้ของนักศึกษาสัมฤทธิ์ผลให้ได้มากที่สุด วิธีการที่กลุ่มใช้มีหลายวิธีด้วยกัน เช่น ในกรณีที่ผู้พูดพูดนอกประเด็นที่นักศึกษาถาม กลุ่มก็ต้องพูดเพื่อเบี่ยงเบนประเด็นให้กลับมาตามที่นักศึกษาต้องการหรือถ้าคำถามของนักศึกษาไม่ครอบคลุมพอ กลุ่มก็อาจจะต้องทบทวนกับนักศึกษาว่า สิ่งที่ต้องการคืออะไร ควรจะถามอย่างไร เพื่อที่จะให้ได้คำตอบที่เข้าใจได้ง่ายที่สุด เป็นต้น เป้าหมายสำคัญของการใช้กลุ่มในโครงการ ไม่ได้เพื่อแปลภาษาเท่านั้น แต่กลุ่มควรจะเสริมความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลสองกลุ่มซึ่งมีความแตกต่างกันทั้งทางภาษา วัฒนธรรม สังคม และภูมิหลังให้ได้

แต่กลุ่มต้องประสบปัญหามากมายในการทำงาน เนื่องจากกลุ่มในการศึกษาการพัฒนาเอกชนนี้ งานส่วนมากต้องทำในพื้นที่ในชนบท ซึ่งไม่สามารถควบคุมสิ่งแวดล้อมของสถานที่ทำงานแต่ละครั้งได้ หัวข้อที่ต้องแปลบางหัวข้อก็เป็นประเด็นความขัดแย้งภายในชุมชนซึ่งอาจจะนำไปสู่อารมณ์ที่รุนแรงของผู้พูดที่มีความคิดเห็นแตกต่างกันได้ อีกทั้งยังมีปัญหาเรื่องภาษาถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และชั่วโมงการทำงานต่อวันที่มากเกินไปด้วย กลุ่มจึงต้องมีความยืดหยุ่น สามารถทำงานได้ในทุกสถานการณ์และสถานที่ ร่างกายและจิตใจต้องเข้มแข็งเพื่อพร้อมเผชิญกับอุปสรรคต่างๆ ดังที่ได้กล่าวข้างต้น

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการวิจัย

ในปัจจุบัน เราอยู่ในโลกยุคโลกาภิวัตน์ซึ่งการติดต่อสื่อสารสามารถกระทำได้ง่าย การแลกเปลี่ยนความรู้และข้อมูลจึงเกิดขึ้นในทุกส่วนของสังคม องค์การพัฒนาเอกชนก็เป็นหนึ่งในกลุ่มบุคคลที่ต้องมีการติดต่อสื่อสารกับบุคคลหรือหน่วยงานต่างชาติต่างภาษาจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์การพัฒนาเอกชนในประเทศไทย ซึ่งมีประวัติความเป็นมาอันยาวนาน อีกทั้งหลายองค์กรในประเทศยังมีโครงสร้าง พัฒนาการ และการเคลื่อนไหวอันเหมาะสมแก่การศึกษา เป็นต้นแบบ จึงมีกลุ่มบุคคลและหน่วยงานเดินทางเข้ามาศึกษาการทำงานขององค์กรเหล่านี้

โครงการ Council on International Educational Exchange (CIEE) ประเทศไทยเป็นหนึ่งในหน่วยงานที่มุ่งความสนใจมายังการพัฒนาเอกชนในประเทศไทย โดยโครงการนี้เป็นโครงการศึกษาแลกเปลี่ยนซึ่งจัดการเรียนรู้ให้กับนักศึกษาในระดับอุดมศึกษาชาวสหรัฐอเมริกา หัวข้อที่ทำการศึกษามากเกี่ยวข้องกับพัฒนาและโลกาภิวัตน์ จะเห็นได้ว่าในกระบวนการเรียนรู้เช่นนี้ สิ่งหนึ่งที่จะขาดไม่ได้คือ ล่าม เพราะต้องเป็นผู้ช่วยสื่อสารเพื่อให้นักศึกษาได้เกิดความเข้าใจในเนื้อหาที่เรียน

ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาลักษณะของงานล่ามในการศึกษาการพัฒนาเอกชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย กรณีศึกษาโครงการ Council on International Educational Exchange ประเทศไทย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะการทำงาน บทบาท ปัญหา และแนวทางแก้ไขปัญหาของล่ามที่ทำงานในโครงการ CIEE

วิธีการวิจัยคือ สัมภาษณ์บุคคลต่างๆ พร้อมทั้งสังเกตสภาพการทำงานของล่ามในโครงการ CIEE จากการทำงานของตนเอง แล้วนำมาสรุปผลการวิจัย โดยบุคคลที่ทำการสัมภาษณ์ประกอบด้วย ตัวแทนจากองค์กรพัฒนาเอกชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้อำนวยการโครงการ CIEE ประเทศไทย และเจ้าหน้าที่ประจำโครงการ CIEE ประเทศไทยซึ่งมีความรับผิดชอบในการทำล่ามให้กับนักศึกษาจำนวน 5 คน

ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า ล่ามประจำโครงการ CIEE จะได้ทำล่ามในหัวข้อเดิมๆ ซึ่งเป็นเนื้อหาที่นักศึกษาทุกระดับต้องทำการศึกษาในทุกภาคการศึกษา ดังนั้น ล่ามจึงมีความคุ้นเคยกับเนื้อหา บริบท รวมทั้งตัวผู้พูดด้วย ล่ามสามารถเลือกประเภทของการทำล่ามที่ตนถนัดได้ โดย

พิจารณาจากปัจจัยต่างๆ เช่น ผู้พูด เนื้อหา สิ่งแวดล้อม แต่ล่ามส่วนมากนิยมทำล่ามพูดพร้อมแบบไม่ใช่อุปกรณ์ เนื่องจากล่ามไม่ต้องประสบปัญหาในการใช้สมองจดจำข้อมูลปริมาณมาก อีกทั้งนักศึกษาคุ้นเคยกับการใช้ล่ามแบบพูดพร้อมมากกว่าแบบพูดตาม เพราะในบางกรณีนักศึกษาจำเป็นต้องนำคำพูดของผู้พูดไปใช้ในการทำรายงานแบบคำต่อคำ

ล่ามซึ่งทำงานโครงการนี้ต้องเผชิญกับปัญหามากมาย เนื่องจากโครงการ CIEE จัดการเรียนรู้อันสองลักษณะ คือ การเรียนแบบบรรยายในห้องเรียน และการเรียนแบบปฏิบัติในสถานที่จริง ล่ามจึงได้ทำงานทั้งในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมอย่างในห้องเรียน และในสภาพแวดล้อมที่ควบคุมไม่ได้ อย่างในหมู่บ้านหรือทุ่งนา นอกจากนี้ล่ามยังมีอุปสรรคเป็นภาษาถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เนื้อหาที่มีความละเอียดอ่อนหรือเป็นหัวข้อที่มีความขัดแย้งในชุมชน อีกทั้งด้วยข้อจำกัดขององค์กร ยังทำให้ล่ามต้องทำงานไม่ต่ำกว่า 4-5 ชั่วโมงต่อวัน ล่ามแต่ละคนมีแนวทางในการแก้ไขปัญหาแตกต่างกันไป เนื่องจากรายละเอียดของปัญหาก็แตกต่างกัน

อย่างไรก็ตาม ในการทำหน้าที่แต่ละครั้ง ล่ามไม่ได้มีบทบาทอยู่แค่การเป็นผู้แปลภาษา แต่ต้องทำการกระตุ้นให้การพูดคุย การแลกเปลี่ยน หรือการสัมภาษณ์ในครั้งนั้นๆ ประสบผลสำเร็จด้วย เพราะเป้าหมายของการใช้ล่ามในโครงการไม่ได้มีเพื่อแปลภาษาเท่านั้น แต่ล่ามควรจะเป็นผู้เชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลสองกลุ่มที่มีความแตกต่างทางภาษา วัฒนธรรม และภูมิหลังทางสังคม เพื่อให้ทั้งสองกลุ่มนี้เกิดความเข้าใจในความคิดและทัศนคติที่แตกต่างของอีกฝ่าย รับรู้ว่าคุณคนเป็นพลเมืองของโลกใบนี้ และพร้อมจะสร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกันต่อไปในอนาคต

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยจะเห็นได้ว่า แม้สภาพการทำงานของล่ามทุกคนจะคล้ายคลึงกัน แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นนั้นแตกต่างกัน ทั้งนี้เป็นผลมาจากภูมิหลังด้านประสบการณ์การทำงานของล่ามแต่ละคน ยกตัวอย่างเช่น ล่ามที่มีประสบการณ์ในการทำงานในโครงการน้อยจะมีปัญหาในเรื่องเนื้อหาและคำศัพท์มากกว่าล่ามที่มีประสบการณ์การทำงานมากกว่า 10 ปี ซึ่งล่ามที่มีประสบการณ์มากกว่านี้ให้ความสำคัญกับปัญหาเรื่องสิ่งแวดล้อมในการทำงานที่ควบคุมไม่ได้มากกว่า

อีกตัวอย่างหนึ่งคือ ล่ามที่ทำงานให้กับโครงการมานานจะเข้าใจกระบวนการและเป้าหมายของโครงการมากกว่า ทำให้ในการทำงานแต่ละครั้ง ล่ามสามารถแสดงบทบาทที่เหมาะสมในการผลักดันให้เกิดกระบวนการกลุ่มของนักศึกษา หรือทำให้การแลกเปลี่ยนครั้งนั้นบรรลุเป้าหมายได้

5.3 ข้อเสนอแนะ

ควรมีการศึกษาลำมที่ทำงานให้กับองค์กรพัฒนาเอกชนในลักษณะอื่น เช่น การทำวิจัยระยะสั้น หรือการประชุมระหว่างองค์กรพัฒนาเอกชนนานาชาติ เพื่อเปรียบเทียบบทบาทของลำมที่นอกเหนือจากการเป็นผู้แปลภาษา นอกจากนี้ยังอาจนำผลการวิจัยในครั้งนี้ไปใช้เป็นแนวทางในการศึกษาลำมที่ทำงานในกระบวนการการศึกษาเรียนรู้ในแวดวงอื่นได้

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- ชัชวาลย์ ทองดีเลิศ. 2543. **บันทึกลับ NGO**. เชียงใหม่: บริษัททกลางเวียงการพิมพ์จำกัด.
- รุจน์ โกมลบุตร. 3 มกราคม 2546. **ทำไมชาตินี้ถึงต้องมีเอ็นจีโอ**. มติชน.
- สร อักษรสกุล. 14 เมษายน 2545. **เอ็นจีโอไทยกับบทบาทในสังคมปัจจุบัน**. มติชน.
- สระอนันต์ คือระ. (ม.ป.ป.). **มารู้จัก NGO กันเถอะ**[online]. แหล่งที่มา:
http://www.thaingo.org/story/book_005.htm[11 มกราคม 2552]
- เสรี พงศ์พิศ. 2547. **ร้อยคำที่ควรรู้**. กรุงเทพฯ. อ้างถึงใน ธิชาภา อินน์พัฒน์. 2550.
คู่มือนักพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ.

ภาษาอังกฤษ

- Altman, A., et al. 2006. **An Organizer's Guide to Study Abroad**. Khon Kaen, Thailand :
 CIEE Thailand. (Mimeographed)
- Association Internationale des Interprètes de Conférence. (n.d.). **AIIC's Conference
 Interpretation Glossary**[online]. Available from:
<http://www.aiic.net/glossary/>[2009, January 11]
- Cambridge, J. 2004. 'Profession' is a Cultural Concept: Training new arrivals.
 Professionalisation of interpreting in the community. Stockholm, Sweden, May
 20 –23.
- CIEE. (n.d.). **Khon Kaen, Thailand development and globalization**[online]. Available
 from:
http://www.ciee.org/program_search/program_detail.aspx?program_id=53[2009,
 January 11]
- CIEE Thailand. 2006. **Educational for Social Change: The CIEE Thailand Approach**.
 Khon Kaen, Thailand : CIEE Thailand. (Mimeographed)
- CIEE Thailand. 2008. **Program Guide Fall 2008**. Khon Kaen, Thailand : CIEE Thailand.
 (Mimeographed)

- Taft, R. 1981. **The Role and Personality of the Mediator**. In: Bochner, St. (ed.) *The Mediating Person: Bridges between Cultures*. Cambridge: Schenkman, 53–88.
Cited in Valero-Garcés, C. **Challenges in Multilingual Societies. The Myth of the Invisible Interpreter and Translator**. *Across Languages and Cultures* 8 (2007): 81-101.
- Valero-Garcés, C. 2004. **Barreras lingüísticas en la comunicación intercultural. Datos y acciones**. OFRIM, Revista especializada de inmigración Suplementos II: 17–36.
Cited in Valero-Garcés, C. **Challenges in Multilingual Societies. The Myth of the Invisible Interpreter and Translator**. *Across Languages and Cultures* 8 (2007): 81-101.
- Valero-Garcés, C. 2005. **Emotional and Psychological Effects on Interpreters in Public Services-A Critical Factor to Bear in Mind**. *Translation Journal* 9.

ประวัติผู้เขียนสารนิพนธ์

นางสาวอัชฌา เปรมฤดีเลิศ เกิดเมื่อวันที่ 16 สิงหาคม พ.ศ. 2527 ที่กรุงเทพฯ สำเร็จการศึกษาปริญญาตรี คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น เมื่อพ.ศ. 2550 ทุนการศึกษาที่ได้รับ พ.ศ. 2543-2549 โครงการพัฒนาและส่งเสริมผู้มีความสามารถพิเศษทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (พสวท.) ประสบการณ์การทำงาน พ.ศ. 2550-ปัจจุบัน ผู้ช่วยบรรณาธิการ บริษัท ซีเอ็ดยูเคชั่น จำกัด (มหาชน)